

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

**РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНЕ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН І
ПЕРСПЕКТИВИ**

II Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція
(Чернівці, 28-29 жовтня 2021 р.)

**КОНФЕРЕНЦІЯ
ПРИСВЯЧЕНА 145 - РІЧЧЮ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В
ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2021

УДК 338.483.1:712(477.85)

Р 364

Друкується за ухвалою редакційно-видавничої ради
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Петришин Р.І., ректор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор фіз-мат наук, професор;

Заячук М.Д., декан географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор географічних наук;

Кілінська К. Й., доктор географічних наук, професор кафедри соціальної географії та рекреаційного природокористування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (голова оргкомітету);

Смик О.С., кандидат географічних наук, асистент кафедри соціальної географії та рекреаційного природокористування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (секретар оргкомітету).

Р 364 Рекреаційно-туристичне природокористування в Україні : сучасний стан і перспективи : збірник матеріалів 2-ї Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції, присвяч.. 145-річчю геогр. освіти в Чернівец. нац. ун-ті ім. Ю. Федьковича (28-29 жовтня 2021 р.) за заг. ред проф. К.Й. Кілінської. – Чернівці : Чернівец. нац.. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. – 88 с.

ISBN 978-966-423-664-2

Збірник висвітлює питання рекреаційно-туристичного природокористування. Окремі питання присвячені сучасній суспільно-географічній ситуації в Україні. Для фахівців у галузі географії, рекреації і туризму, курортології, працівників туристичних компаній, викладачів, аспірантів, студентів географічних та економічних факультетів вищих навчальних закладів.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, власних імен та інших відомостей. Текст поданий в авторській редакції.

УДК 338.483.1:712(477.85)

ISBN 978-966-423-664-2

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2021

ЗМІСТ

Секція № 1. СУЧАСНІ ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА РЕКРЕАЦІЙНІ СТУДІЇ УКРАЇНИ: ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	5
Джаман Я.В., Джаман В.О. Етнічна культура – об’єкт туристичної атрактивності	5
Заячук М.Д. Моделювання та прогнозування у рекреаційно-туристичному природокористуванні.....	8
СЕКЦІЯ № 2. ГЕОГРАФІЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ	11
Шищенко П.Г., Гавриленко О.П., Муніч Н.В. Про небезпечні й стихійні кліматичні явища у рекреаційно-туристичному природокористуванні.....	11
Кілінська К.Й., Атаманюк Я.Д. Методичні підходи до вивчення сучасного рекреаційно-туристичного природокористування Придністерських придолинних комплексів	15
Кілінська К.Й., Кузик А.Р. Рекреаційно-туристична особливість Подільсько-Буковинської карстової області	19
СЕКЦІЯ № 3. СВІТОВА РЕКРЕАЦІЙНА ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИСТИКА: СУЧАСНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	23
Данілова О.М., Паламарюк М.Ю., Цимбал Є.С. Реалізація заходів антикризового управління туристичною галуззю в період пандемії COVID-19	23
Сливка Р.Р., Боднар І.М. Збройні конфлікти як обмежуючий чинник розвитку туризму в Африці	28
Смик О.С., Грицюк О.П., Чикурлій Г.Є. FASHION-туризм: особливості та перспективи розвитку	31
СЕКЦІЯ № 4. ТУРИСТИЧНІ МАРШРУТИ У СТРУКТУРІ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	35
Кілінська К.Й., Смик О.С. Туристичні маршрути – основа активного використання рекреаційно-туристичних ресурсів (на прикладі Придністерських районів Чернівецької області).....	35
Бучко Ж. І., Манилик Д.В. Маршрути пішохідного та гірського туризму в Буковинських Карпатах	40

СЕКЦІЯ № 5. РИНОК РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ	43
Єремія Г.І, Смик О.С. Система менеджменту та маркетингу – складова розвитку хостельного господарства міста Чернівці	43
Браславська О.В., Озерова Л.А., Прийма О.С. Лікувально-оздоровчий туризм в Україні	47
Костащук В.І., Різун Ю.Т. SWOT-аналіз туристичного підприємства, як чинник оптимізації його розвитку (на прикладі КСВ «Буковинська Троя»)..	51
СЕКЦІЯ № 6. РЕГІОНАЛЬНА РЕКРЕАЦІЙНА ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМОЗНАВСТВО: СУЧАСНИЙ СТАН	55
Руденко В.П., Грек К.В. Класифікація географічних назв осель Галичини і Буковини Мирона Кордуби як джерело рекреаційно-туристичної діяльності	55
Грицьку В.С. Вплив змін клімату на розвиток туристичної діяльності в Чернівецькій області	59
Костащук В.І. Транспортно-географічне положення Чернівецької області як чинник розвитку міжнародного туризму	63
Прасул Ю., Дарієнко Д., Чудінов А. Альтернативна туристична доступність як оцінка туристично-конкурентної спроможності території	68
СЕКЦІЯ № 7. ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ, ПРОГНОЗНІ ОЦІНКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	71
Тиханович Є.Є., Білецький М.І., Котик Л.І. Перспективи розвитку туризму у сільських населених пунктах Судово-Вишнянської територіальної громади	71
Прасул Ю.І., Лобачик А.В. Можливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму на Херсонщині	75
Прасул Ю.І., Терентьєва А. Ю. Проблеми та перспективи рекреаційно-туристичної галузі у Хорольській МТГ Лубенського району Полтавської області	79
СЕКЦІЯ № 8. РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНА ОСВІТА ТА КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ	82
Атаманюк Я.Д. Рекреаційно-туристична освіта бакалаврів географії	82

**СУЧАСНІ ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА РЕКРЕАЦІЙНІ
СТУДІЇ УКРАЇНИ: ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ
РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

*Джаман Я.В., Джаман В.О.
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна*

**ЕТНІЧНА КУЛЬТУРА – ОБ’ЄКТ ТУРИСТИЧНОЇ
АТРАКТИВНОСТІ**

Постановка проблеми. У контексті з’ясування вузлових засад етнічного туризму особливе місце займає проблема окреслення поняття „етнічна культура”, що виступає в якості основного об’єкту туристичної атрактивності етносу.

Аналіз останніх досліджень. Поняття „культура” – багатозначне, тому відомо кілька десятків його визначень [1, с. 167] і зміст залежить від сфер застосування. Пізніше під культурою стали розуміти певні технічні досягнення, писемність, літературу, театр, систему освіти, дозвілля тощо, а також організації й установи, що забезпечують їх функціонування. Найбільш загальні визначення цього поняття:

а) культура – це позабіологічно вироблений (не закріплений генетично) і переданий спосіб людської діяльності [2, с. 207];

б) культура означає все те, що створено людством на відміну від того, що створено природою [1, с. 167].

Мета. Таке комплексне розуміння культури на основі діяльнісного підходу дозволяє розглянути відповідне визначення поняття „етнічної культури”.

Виклад основного матеріалу. Джерело і основна ознака формування етнічної культури пов'язані з виникненням у групі людей певних спільних інтересів, які усвідомлюються ними як потреби, що примушують їх жити й діяти колективно. Такі потреби характеризує те, що вони виражають загальний колективний інтерес, який змістовно перевищує механічну суму індивідуальних інтересів членів цього співтовариства. У підсумку це веде до формування унікальних культурних комплексів, специфічність яких зростає від покоління до покоління внаслідок природної акумуляції культурних відмінностей, що виникають у процесі створення людьми свого штучного оточення [2, с. 210-211].

Оскільки культурна діяльність людських спільнот відбувається в конкретних природно-географічних умовах і в різні історичні періоди за різних рівнів розвитку продуктивних сил, то це дає підстави розглядати культуру як сукупність виготовлених конкретними етносами предметів і явищ матеріального і духовного життя, які розрізняються не тільки рівнем розвитку культур, але й їхніми якісними відмінностями, що відокремлюють один етнос від іншого. Кожний етнос має свій стиль життя – властиві тільки йому культурно-побутові особливості, які виражаються в матеріальній і духовній культурі, етнічних стереотипах і традиціях [1, с. 167-168].

У науковій літературі представлений широкий спектр трактувань поняття етнічна культура, що зумовлюється сферою наукової спеціалізації вчених (істориків, географів, культурологів, соціологів тощо). М. Юрій розглядає етнічну культуру як “сукупність притаманних етносу способів засвоєння умов свого існування, спрямованих на збереження етносу й відтворення умов його життєдіяльності” [М. Юрій, 2006]. Під етнічною культурою А. Пономарьов розуміє „успадкований комплекс соціальної практики та системи вірувань, традицій і звичаїв, що певним чином визначають спосіб життя етносу” [А. Пономарьов, 1994].

За М. Тиводаром „етнічна культура – успадкований від предків комплекс господарського і соціального життя, матеріальної і духовної культури, які визначають стиль життя, виконують етноідентифікуючу роль, дають можливість виділити і протиставити себе іншим етносам” [М. Тиводар, 2004].

Б. Савчук окреслює етнічну культуру як надзвичайно складне та багатогранне явище, яке формується у процесі адаптації спільноти людей до оточуючого середовища та під час історичного розвитку нагромаджує специфічний культурний досвід, який відрізняє її від інших спільнот. Унікальність феномену етнічної культури становлять не окремі специфічні елементи, а неповторність їх переплетення [Б. Савчук, 2004]. Відповідно до типів етнонаціональних суспільностей він виокремлює поняття „традиційна (народна) культура”, яка відображає самобутність і окремішність певної спільноти та „етнографічна культура”, яка засвідчує регіональні особливості культури [Б. Савчук, 2011]. Тобто друга виступає структурною складовою першої.

Л.Черчик та Н.Коленда розглядають це поняття у широкому ракурсі культурної спадщини загалом. На основі аналізу праць вітчизняних і зарубіжних вчених та, підтримуючи думку про неподільність культурного надбання з природою, вони виводять поняття „культурний ландшафт” – природно-культурний територіальний комплекс, сформований внаслідок еволюційної взаємодії природи та людини, її соціокультурної та господарської діяльності [Л. Черчик, Н. Коленда, 2010].

Широковживаним визначенням поняття етнічної культури виступає дефініція, розміщена на одному з електронних ресурсів. Під етнокультурою автори статті розуміють сукупність матеріальних і духовних цінностей, вироблених певним етносом впродовж його історії на його власній території засобами етнічного самовираження.

Висновки. Етнічна культура – це сукупність того, що створено етносом в процесі фізичної та розумової праці, тобто вироблені матеріальні й духовні цінності. Відповідно розрізняють дві основні частини етнічної культури: а) перша – виражається в матеріальних формах результатів людської діяльності (матеріальна культура), б) друга – проявляється в суспільній свідомості, поведінці, вчинках (духовна культура). Підводячи підсумок важливості етнічної культури, можна констатувати, що: по-перше, культурно-побутова специфіка і культурне обличчя є дуже цінними

критеріями, за якими розмежовують етноси; по-друге, саме в етнічній культурі спостерігається нерозривна лінія збереження етносу й передачі традицій з покоління в покоління.

Бібліографія

1. Тиводар М.П. Етнологія. / М.П. Тиводар // Навчальний посібник. - Львів: вид-во „Світ”, - 2004. - 624 с.
2. Юрій М.Ф. Етнологія / М.Ф. Юрій // Навчальний посібник. - К.: Дакор, 2006. - 360 с.

Заячук М.Д.

*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Чернівці, Україна*

МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ У РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОМУ ПРИРОДОКОРИСТУВАННІ

Постановка проблеми. Сучасні рекреаційно-туристичні студії України базуються на використанні креативних методів дослідження. Моделювання в широкому сенсі – це особливий метод теоретичного та практичного пізнання, за допомогою якого створюється модель, основні ознаки якої переносяться на реальний предмет вивчення. Моделювання – це процес створення та дослідження, а модель – засіб, форма наукового пізнання. Під моделлю розуміється об’єкт будь-якої природи, котрий, відображаючи чи відтворюючи в певному сенсі об’єкт дослідження, здатний замінити його так, що вивчення моделі дає нову інформацію про об’єкт.

Моделювання широко використовується в дослідженні систем різної природи, але особливого значення набуває в соціальному управлінні, в рамках методології системного підходу.

Моделювання – одна з основних категорій. На ідеї моделювання, по суті, базується будь-який метод наукового пізнання. Основні види моделювання – фізичне і математичне.

Характерною рисою методу моделювання є можливість відтворення моделлю (відповідно до завдань дослідження) тих чи інших істотних властивостей, структур досліджуваного об'єкта, взаємозв'язків і відносин між його елементами. В процесі пізнання модель є копією об'єкта дослідження, а у відтворенні, конструюванні, навпаки, об'єкт йде слідом за моделлю, копіюючи її.

Модель фіксує існуючий рівень пізнання про досліджуваний об'єкт. Неможливо створити універсальну модель, котра могла б відповісти на всі запитання, що викликають інтерес; кожна з них дає лише наближений опис явища, причому в різних моделях знаходять відображення різні його властивості. До моделювання звертаються тоді, коли досліджувати реальний об'єкт з усією сукупністю його властивостей недоцільно, незручно або неможливо.

Моделювання використовується у рекреаційно-туристичному природокористуванні у тому випадку, коли виникає необхідність створити образну картину стану навколишнього природного середовища, його зміну, що виникла в процесі використання природних умов і природних ресурсів у рекреації та туризмі. Зокрема, в останні роки все активніше відбувається зміна довкілля, яка пов'язана з формуванням туристичних стежок і туристичних маршрутів. Тривале використання одних і тих же територій туристами чи групами туристів призводить до зміни компонентної структури території, формування антропогенних ландшафтів. У цьому випадку створення моделі існуючого довкілля сприяє виявленню процесів зміни і реально допомагає визначитися у наступному етапі збереження території – прогнозуванні.

Модель рекреаційно-туристичного природокористування України в контексті державних та регіональних інтересів базується на засадах раціонального природокористування природного, культурного, інформаційного, інтелектуального, інвестиційного та інших ресурсів. В контексті державних та регіональних інтересів актуальності та значимості набирають нові види управління та господарювання.

Прогнозування (метод, що базується на аналізі та синтезі триєдиної системи «минуле – сьогодення – майбутнє») та прогноз

(результат прогнозних досліджень, сукупність висновків щодо варіантів майбутнього стану об'єкта дослідження) виявляють внутрішній потенціал довкілля, ступінь його забруднення, оцінку подальшого зростання антропогенного навантаження.

В кожній дочірній науці географії прогнозування означено індивідуальними методами та оператором дій. Але загальноприйнятою процедурою слугує предикт (передбачення) реальної ситуації та формування (створення) випереджаючої інформації вірогідних і багатофакторних природних і господарських явищ, процесів. Таким чином географічне прогнозування націлене на обґрунтування перспективного розвитку природних і господарських процесів.

Сьогодні диктує основний алгоритм використання моделювання та прогнозування в рекреаційно-туристичному природокористуванні. Це – аналіз теоретико-методологічних і методичних підходів до використання цих методів дослідження у сучасній рекреаційно-туристичній сфері України.

**ГЕОГРАФІЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Шищенко П.Г., Гавриленко О.П., Муніч Н.В.

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка,

м. Київ, Україна

**ПРО НЕБЕЗПЕЧНІ Й СТИХІЙНІ КЛІМАТИЧНІ ЯВИЩА
У РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОМУ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННІ**

Постановка проблеми. Небезпечні й стихійні кліматичні явища негативно впливають на рекреаційно-туристичне природокористування та економіку як окремих регіонів, так і цілих країн.

Небезпечні кліматичні та стихійні кліматичні явища є складовою частиною природних рекреаційно-туристичних ресурсів. Вони впливають на тривалість рекреаційного періоду, використання території туристами та рекреантами, тому їх аналіз є складовою рекреаційно-туристичної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Серед небезпечних кліматичних явищ виділяють: підвищення температури до $+30^{\circ}\text{C}$ і вище, відлиги, зниження температури до -10°C і нижче, грози, град тощо. Пропонуємо послідовно розглянути їх.

Температура повітря 30°C і вище. Високою вважається температура повітря у 25°C і вище, а дуже високою – $+30^{\circ}\text{C}$ і вище. В цей час спостерігаються часті суховії. Висока температура повітря створює передумови для виникнення лісових пожеж, а також негативно впливає на здоров'я людей.

Відлиги. Днем з відлигою вважається той день, коли на фоні сталої від'ємної температури повітря спостерігається максимальна

температура вище 0°C. Відлиги зумовлені нестійкістю погоди зимового періоду; найчастіше вони повторюються у грудні.

Негативний вплив тривалих відлиг на життєдіяльність людини проявляється у зниженні загартування озимих культур; перенасиченні водою верхнього шару ґрунту, що під час наступного зниження температури може призвести до вимерзання озимини; зниженні стійкості металевих конструкцій і будівельних споруд через їх постійне промерзання та розмерзання; частих паводках на річках; зниженні опірності організму людини, що призводить до збільшення загальної кількості застудних захворювань.

Зниження температури повітря до -10°C і нижче зумовлено, як правило, вторгненням холодного арктичного повітря. Прояви негативного впливу тривалого збереження низької температури повітря на діяльність і здоров'я людини: загибель озимих культур, фруктових дерев і навіть деяких лісових насаджень; руйнування деталей машин і механізмів за температури -25°C ; погіршення умов експлуатації залізничного транспорту; збільшення числа застудних захворювань серед населення та ін.

Грози є комплексним атмосферним явищем, яке супроводжується електричними розрядами, значними опадами і нерідко – градом. Гроза належить до небезпечних явищ, котрі можуть завдавати значних збитків діяльності і навіть загрожувати життю людини

Грози в Україні спостерігаються переважно з травня по вересень. Взимку грози виникають дуже рідко. Мінімальна тривалість однієї грози становить 10-15 хв., а максимальна – 10-15 годин (у горах – іноді до 40 год.).

Градом називають частинки льоду (округлі або неправильної форми), які випадають в основному у теплий період року з купчасто-дощових хмар. Град завдає значних збитків сільському господарству; величина цих збитків залежить від розміру градин, їх щільності та інтенсивності випадання. Крупний град (діаметр частинок 20 мм і більше) є стихійним метеорологічним явищем і завжди завдає значної шкоди. Градини діаметром 30 мм і більше можуть зовсім знищити посіви і навіть побити дрібну худобу.

Стихійні метеорологічні явища – це атмосферні явища, які за своєю інтенсивністю, періодами виникнення, тривалістю та площею поширення можуть завдавати значних збитків рекреаційно-туристичному господарству, рекреантам і туристам. Найпоширенішими з них є сильні дощі, снігопади і хуртовини, шквальний вітер, тумани, смерчі, пилові бурі.

Сильний дощ – це дощ, за який випадає 30 мм і > опадів за 12 годин і менше. Такі дощі зумовлюють виникнення селевих потоків, лавин та зсувів. Сильні дощі з кількістю опадів 50 мм і > за 12 годин і < спостерігаються переважно у горах.

Сильні снігопади і хуртовини – це снігопади з кількістю опадів 20 мм і > за 12 годин і <. Внаслідок цих стихійних явищ ускладнюється робота автомобільного, залізничного і авіаційного транспорту; обриваються проводи ліній зв'язку; пошкоджуються крони дерев; затримуються роботи на будівельних об'єктах та в комунальному господарстві; відбувається підйом рівня води в річках і водосховищах.

Сильний вітер – це вітер з максимальною швидкістю понад 25 м/с, який найчастіше спостерігається у гірських районах. Шквал – це короткочасне різке збільшення швидкості вітру, що утворюється в купчасто-дощових хмарах, супроводжується зміною напрямку вітру і спостерігається під час гроз та злив. Шквали ламають дерева, знищують сільськогосподарські культури, руйнують будівлі, інколи призводять навіть до людських жертв.

Туман – це скупчення завислих у приземному шарі атмосфери крапель води або кристалів льоду, що погіршує горизонтальну видимість на відстань до 1 км. За інтенсивністю розрізняють такі тумани: дуже сильні (видимість – менше 50 м), сильні (50-200 м), помірні (201-500 м) та слабкі (501-1000 м). Проявами негативного впливу туманів на життєдіяльність людини є:

- затримка та відміна авіарейсів;
- ускладнення роботи залізничного та річково-морського транспорту;
- зупинки руху на автострадах;
- підвищення забрудненості у містах внаслідок накопичення в повітрі продуктів промислових викидів;

– посилення корозійних процесів на наземних предметах внаслідок осідання на них крапель туману.

Смерч – це вихор складної структури з вертикальною віссю, що опускається з потужних купчасто-дощових хмар до земної поверхні у вигляді воронки, яка обертається і характеризується великими швидкостями вітру, а також значною різницею атмосферного тиску від центра воронки до її периферії, що у комплексі створює надзвичайну енергію смерчу. Смерчі спричинюють катастрофічні руйнування внаслідок сили вітру і великої різниці тиску між воронкою і навколишнім середовищем.

Пилові, або чорні, бурі виникають унаслідок перенесення великої кількості пилу або піску сильним вітром і супроводжується погіршенням видимості. Найчастіше виникають за посушливої погоди та посиленої швидкості вітру.

Масштаби збитків для господарської діяльності людини, яких завдають пилові бурі, визначаються їхньою тривалістю, інтенсивністю і розмірами території, яку вони охоплюють. Тривалість пилової бурі змінюється від чверті години до декількох діб. У холодний період року пилові бурі триваліші, ніж у теплий. Влітку ймовірність їхнього виникнення менша внаслідок того, що поверхня ґрунту закріплена рослинами. Основними заходами боротьби з пиловими бурями є поєднання лісомеліоративних, агротехнічних та гідромеліоративних заходів.

Висновок. Знання про несприятливі кліматичні явища та процеси дозволяють нормувати потоки туристичних груп, створювати санаторно-курортні комплекси у сприятливих природних умовах, власне управляти природними умовами і ресурсами, що практично може бути успішно вирішено лише за умови реальної охорони навколишнього природного середовища.

Бібліографія

1. Шищенко П.Г. Геоєкологія: теоретичні та практичні аспекти. / П.Г. Шищенко, О.П. Гавриленко, Н.В. Муніч // Монографія. – К.: Вид-во «Альтерпрес» - 2000. – С. 175-179.

””

Кілінська К.Й.
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна
Атаманюк Я.Д.
Прикарпатський національний
університет, імені В. Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОГО РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ПРИДНІСТЕРСЬКИХ ПРИДОЛИННИХ КОМПЛЕКСІВ

Постановка проблеми.. Придністерські придолинні комплекси (надалі – ППК) характеризується значним рекреаційно-туристичним потенціалом, який сьогодні мало висвітлений як у наукових публікаціях, так і не у повній мірі використовується при формуванні регіональних рекреаційно-туристичних програм. Слабо вивченим питанням залишається виявлення особливостей рекреаційно-туристичного природокористування за різних суспільно-політичних устроїв, районування території за принципом виявлення реально функціонуючих і перспективних рекреаційно-туристичних зон, створення прогностичної оцінки розвитку рекреаційно-туристичного природокористування, ін. Розглядаючи ці питання у площині створення концепції рекреаційно-туристичного природокористування рекреаційно-туристичний аналіз території формує актуальність даного дослідження, яка укладається у наступних аспектах: 1) у науково-методичному аспекті дослідження базується на комплексному рекреаційно-географічному аналізі рекреаційно-туристичних об'єктів і ресурсів території ППК; 2) у територіальному аспекті дозволить виявити, дослідити та прогнозувати системи реальних і перспективних рекреаційно-туристичних зон і умов проживання місцевого населення у ППК; 3) у локальному аспекті – дослідження виявить рекреаційно-туристичну різноманітність, сприятиме створенню

прогнозної моделі подальшого її функціонування та розвитку. Завершальним етапом дослідження слугуватиме створення комплексної конструктивно-географічної характеристики функціонування рекреаційно-туристичних комплексів ППК.

Аналіз останніх досліджень. На сьогоднішній день питання рекреаційно-туристичного природокористування висвітлюються в працях українських і зарубіжних вчених, однак їх наукові доробки, у більшості випадків, базуються на рекомендаційних засадах аналізу рекреаційних і туристичних ресурсів, виявленні дефініцій рекреаційної географії. Районування території пропонується проводити на основі одного-двох показників, про кемпінгові комплекси майже немає інформації. Пропоноване вишукування передбачає створення комплексної конструктивно-географічної характеристики рекреаційно-туристичного природокористування з врахуванням природних, історико-культурних і соціально-економічних умов у ППК, виявлення рекреаційно-туристичних районів, зон, кемпінгових комплексів.

Метою вишукування є проведення конструктивно-географічного аналізу рекреаційно-туристичного потенціалу території ППК шляхом створення теоретико-методологічних і методичних засад функціонування рекреаційно-туристичної сфери, виявлення ретроспективного і сучасного стану рекреаційно-туристичних об'єктів і комплексів, формування конструктивно-географічного інформаційно-рекомендаційного банку даних про рекреаційно-туристичні комплекси ППК, створення прогнозних моделей подальшого функціонування рекреаційно-туристичного природокористування. Основними завданнями для вирішення вказаних питань є: 1) теоретико-методологічний аналіз рекреаційно-туристичного природокористування ППК; 2) виявлення рекреаційно-туристичного потенціалу долини р. Дністер і її берегової зони, оцінка придатності природних умов узбережжя і річки для відпочинку населення; характеристика наявних рекреаційних територій (пляжів, гідропарків, пансіонатів, турбаз та ін.), насиченість території рекреантами у різні періоди року; 3) санаторно-курортна інфраструктура ППК; 4) оцінка туристичної різноманітності (на

прикладі аналізу різних видів туризму); 5) прогнозна оцінка рекреаційно-туристичного природокористування ППК та створення системи заходів їх збереження, покращення та раціонального використання; 6) аналіз сучасних тенденцій розвитку рекреаційних зон і туризму в умовах ППК; 7) прогнозування розвитку туризму та рекреації на території дослідження; 8) окреслення системи заходів щодо охорони існуючої та покращення створеної рекреаційно-туристичної різноманітності території; 9) прогнозна оцінка рекреаційно-туристичного природокористування на території ППК. Стосовно об'єкту дослідження – то це територія, яка, у природному відношенні відповідає Подільській височинній області та гірській країні Українських Карпат; у суспільно-географічному – територія об'єднаних територіальних громад, які географічно розміщуються у долині р. Дністер.

Виклад основного матеріалу. Територія ППК характеризується складними та різноманітними процесами природокористування (у т. ч. й рекреаційно-туристичним). Рекреаційно-туристичний потенціал її значимий. Тому одним із важливих завдань сьогодні є його вивчення, аналіз процесів природокористування, проведення районування території з прогноною оцінкою екологічного стану території. Основною підсилюючою ланкою проекту виступає просторовий аналіз рекреаційно-туристичної ситуації території, прогнозна оцінка розвитку та функціонування рекреаційно-туристичних комплексів.

Вивчення ППК є самостійною науковою працею, в якій розкриваються результати досліджень авторів щодо створення теоретико-методологічних і методичних основ аналізу процесів рекреаційно-туристичного природокористування, районування території ППК з виділенням рекреаційно-туристичних комплексів (у т. ч. й кемпінгових). З наукових праць, для реалізації наукового проекту, будуть використані власні (авторські) ідеї та висновки. Основними методами, підходами у даному вишукуванні є нові оригінальні ідеї та концепції, серед яких – метод автопрогнозу, який використовується для розробки прогносної моделі розвитку рекреаційно-туристичного природокористування на території ППК.

Метод отримав апробацію у дослідженнях рекреаційної природно-господарської різноманітності, які проводила К.Й. Кілінська (2008). Його сутність укладається у тому, що він вимагає а) наявності бази даних про об'єкт дослідження не менше ніж за 50 років (інформація з 1970-х років), б) базується на аналізі сучасного стану території ППК, в) створює підґрунтя до формування прогнозу, який за часовим відтинком відповідає короткотривалому (верифікація прогнозних результатів – 5-10 років), що дає можливість розробити прогнозні математичні моделі розвитку функціонування рекреаційно-туристичних комплексів в районі ППК. Рівнобіжно будуть використані загальнонаукові (історичний, системний, структурний) методи, які націлені на вивчення ретроспективного та сучасного стану дослідження; дисциплінарні (аналіз літературних джерел, природних аналогій, картографічний, статистичний, польових фізико-географічних досліджень) методи, основною функцією яких є виявлення сучасної рекреаційно-туристичної різноманітності та міждисциплінарні (моделювання, прогнозування, математичне картографування, головних компонентів) методи. Для вирішення окремих питань будуть використані рейтингові оцінки (індексна, бальна, експертна, ін.). Основним оператором дій стануть комп'ютерні програми *MATHEMATICA* (для розрахунків власних векторів дослідження), *STATISTICA* (для складання прогнозних моделей), *Microsoft Excel* (для розрахунків окремих властивостей ППК, на терені яких прокладені туристичні маршрути), *MATCAD* (для обчислення власних значень методу головних компонентів). Інформаційною базою проектної роботи слугуватимуть матеріали Комітету статистики України, щорічників „Довкілля України”, фондові джерела Державного архіву України, нормативно-правові документи, експедиційні дослідження авторів. За основні підходи, що використовуватимуться в процесі дослідження, автори планують використати експертний, теоретичний, інформаційний, лінгвістичний, гносеологічний, логічний, діалектичний, динамічний, математичний, статистичний, комплексний, структурно-функціональний, топологічний, просторового аналізу, що комплексно і логічно об'єднують важливі теоретико-методологічні підходи конструктивного характеру, дозволяють визначити функції та специфіку території ППК.

Висновки. Запропоновані науково-методичні підходи до дослідження сучасного та перспективного рекреаційно-туристичного природокористування на території ППК можуть бути апробовані при дослідженні аналогічних питань інших регіонів України. Окремі висновки та положення дослідження є основою вирішення шляхів оптимізації раціонального рекреаційно-туристичного природокористування. Запропоновані вишукування мають науково-практичне значення, є значимими у науково-методичному (апробують методику проведення рекреаційно-туристичного зонування території з врахуванням природних, соціально-економічних й екологічних умов), практичному (допомагають виявити історично сформовані, існуючі та потенційні рекреаційно-туристичні комплекси), екологічному (виявлять основні передумови формування екологічної ситуації території) відношенні. Тематика вивчення ППК належить до прикладних досліджень і за своїми результатами актуальна для декількох суміжних галузей науки (фізичної, соціально-економічної, конструктивної географії, гідрології, кліматології, рекреаційної географії, туризмознавства), обласних і районних відділів туризму та екскурсій, державних та приватних туристичних фірм тощо.

Кілінська К.Й., Кузик А.Р.

*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна*

РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНА ОСОБЛИВІСТЬ ПОДІЛЬСЬКО-БУКОВИНСЬКОЇ КАРСТОВОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Вивчення Подільсько-Буковинської карстової області почалося в 50-60-х роках ХХ століття. Через Другу світову війну деякі печери використовувалися як укриття, тому потрібно було їх виявити, а потім вже починати досліджувати. Були печери у яких вхід слугував сміттєзвалищем і дослідникам потрібно було повторно відкривати їх та досліджувати.

Великий внесок у вивчення печерних комплексів зробили Чернівецькі науковці. Це – В. Андрейчук, Б. Рідуш, М. Проскурняк, В. Коржик та ін. На основі їх експедиційних вишукувань сьогодні маємо значний науковий доробок по питанню кількості, протяжності, ярусності печерних комплексів. Зазначимо, що процес вивчення карстових порожнин триває і сьогодні, оскільки встановлюються все нові форми та конфігурація печерних комплексів.

Виклад основного матеріалу. Карстові Подільсько-Буковинські порожнини називають печерами. Тут знаходяться більше 130 печер карстового походження. Вони всі мають значну площу, протяжність та входять в різні топ списки. До прикладу печера «Оптимістична» входить в топ 5-ти найдовших печер світу, печера «Озерна» входить в топ 15 найдовших печер світу, печера «Попелюшка» займає 26 місце в списку найдовших печер світу. Наявність кристалічних порід та їх широке розповсюдження, що часто має ландшафтотвірне значення, особливо в долинах річок, створює у межах Поділля та Буковини гарні передумови для розвитку екстремальних видів туризму.

Поділля відоме своїми гіпсовими печерами. Млинки, Вертеба, Оптимістична, Кришталева, Угринська, Перлина, Жолоби, Язичницька, Славка – це унікальні підземні лабіринти, які й до нині досліджують археологи та спелеологи.

На території Буковини зустрічаються різні печери: вертикальні і горизонтальні, маленькі й великі, з підземними озерами та річками – кожна з них унікальна. У басейні Дністра є низка печер, в яких мешкали монахи. Таких печерних скитів і монастирів налічується понад 100. Більшість з них з'явилися у XVI-XVII ст. Зрідка зустрічаються келії XII століття – часів Київської Русі.

Печери використовують для пізнавального, спортивного, екстремального та оздоровчо-лікувального туризму. Однак інтенсивність використання печер Подільсько-Буковинської карстової області низька, що зумовлено кількома причинами:

1) необладнаністю печерних систем, їх невідповідністю вимогам безпеки спелеотуристів; 2) гострою нестачею кваліфікованих гідів – провідників печерними лабіринтами; 3) відсутністю сервісного обслуговування; 4) відсутністю рекламного забезпечення. Це можна покращити за рахунок раціонального використання карстових ландшафтів, які мають високий рекреаційний потенціал, наприклад, створення особливих категорій природоохоронних об'єктів, що охороняються (національні парки, туристично-екскурсійні спелеокомплекси). Водночас із туристичною привабливістю печерні системи характеризуються значним, хоча і мало дослідженим, кліматичним рекреаційним ефектом.

Враховуючи спелео-рекреаційні чинники печер, пропонуються такі їх види потенційного використання: 1) екскурсійно-туристичні – печери з найвищим ступенем атрактивності, які не є дуже складними для проходження («Атлантида», «Млинки», «Кришталева», «Озерна»); 2) спортивно-туристичні – досить великі за розмірами печери з ускладненими для проходження ділянками («Вертеба», «Оптимістична»); 3) спелео-тренувальні – невеликі, але складні для проходження печери, в яких могли б проходити тренування початківці-спелеологи для здобуття необхідних навичок проходження печерами; 4) спелеоорієнтування і розвідки печер – «Цапова Дюра», «Уринь», «Джуринська», «Селена» і ін.

Висновки. Подільсько-Буковинська карстова область має великий потенціал. При цьому вона вже користується неабияким попитом. Постійні екскурсії та дослідження в печерах, все більше розвиває даний напрям. Загалом печери вказаної карстової області характеризуються потужним туристично-пізнавальним і туристично-науково-пізнавальним потенціалом. Але відсутність на даний час науково обґрунтованих методології та методики використання цього потенціалу суттєво гальмує розвиток туристичної індустрії Подільсько-Буковинської карстової області.

Бібліографія

1. Дмитрук О. Спортивно-оздоровчий туризм: навч. посібник / О. Дмитрук, Ю. Щур – К.: - Альтерпрес, - 2008. - 280 с.
2. Іванов Б.М. Особливості розвитку карсту в південній частині Подільсько-Буковинської карстової області / Б.М. Іванов, Ю.І. Шутов // Фізична географія і геоморфологія, 1970. - Вип. 4. - 204 с.
3. Рідуш Б. Печери Буковини / Б. Рідуш, В. Коржик // Фауна печер України / За ред. І. Загороднюка. - К.: 2004. - С. 158-168.
4. Ховалко А.Б. Підземні ландшафтні системи Подільського карстового району / А.Б. Ховалко // Фізична географія та геоморфологія. - 2009. - Вип. 55. - С. 301-306.
5. Ховалко А.Б. Рекреаційно-туристичний потенціал карстових печер Поділля: монографія / А.Б. Ховалко, В.М. Петлін – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2014. - 217 с.
6. Ховалко А.Б. Стан дослідження туристичного потенціалу карстових печер Поділля / А.Б. Ховалко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Географія. - 2009. - № 2. - Вип. 26. - С. 115-119.

**СВІТОВА РЕКРЕАЦІЙНА ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИСТИКА:
СУЧАСНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.**

*Данілова О.М., Паламарюк М.Ю., Цимбал Є.С.
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна*

**РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАХОДІВ АНТИКРИЗОВОГО
УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНОЮ ГАЛУЗЗЮ В ПЕРІОД
ПАНДЕМІЇ COVID-19**

Постановка проблеми. Однією із особливостей функціонування туристичного бізнесу є його залежність від кризових явищ у світовій економіці, суспільно-політичної ситуації та інших зовнішніх факторів. З огляду на цю специфіку, застосування та розробка механізмів антикризового управління у туристичному бізнесі набувають особливої актуальності. Це чітко простежувалося у період пандемії COVID-19, яка призвела до значних негативних зрушень у економіці країн світу. Держава та кожне підприємство були змушені застосувати заходи антикризового управління, щоб мінімізувати економічні втрати для всіх галузей, в тому числі туристичної.

Аналіз останніх досліджень. Серед вітчизняних вчених питання антикризового управління туристичною галуззю досліджували Білецька І.М., Беляєва С.С., Бобрицька Н.Д., Маркіна І.А., Маховка В.М., Міхов Л.І., Овчаров А.О., Штангрет А.М., Щербань І.О. та інші [2-7]. У їх працях були окреслені проблемні аспекти функціонування та розвитку підприємств туристичної сфери, запропоновано заходи антикризового управління для протидії негативному впливу внутрішніх та зовнішніх чинників. В умовах

пандемії COVID-19 кризис-менеджмент зовнішніх факторів набуває нових особливостей та потребує подальших досліджень.

Мета дослідження. Метою дослідження є узагальнення та систематизація заходів антикризового управління для підтримки глобального та національного туристичного ринку в умовах пандемії COVID-19.

Виклад основного матеріалу. Туристичний ринок при виникненні будь-яких кризових явищ може зазнавати значних втрат. Однією із найбільш знакових для світового ринку стала криза, що була викликана пандемією COVID-19, яка найбільше вплинула на туристичну галузь світу - кількість міжнародних туристів скоротилося на 56%, а втрати туристичного сектора за перші п'ять місяців 2020 року склали 320 млрд. дол. США, що більш ніж втричі перевищує втрати в період глобальної економічної кризи 2009 року [8].

Кожна країна має власні пріоритети у державній антикризовій політиці, використовуючи методи, як прямого (методи прямого стимулювання, легалізації та іє) так і опосередковано (адміністративні методи) впливу. Нами було проаналізовано та систематизовано основні заходи підтримки туристичного ринку у період пандемії COVID-19, які реалізовувались у різних країнах з врахуванням рекомендацій Всесвітньої туристичної організації та Всесвітньої ради з подорожей та туризму [1].

1. Фінансова допомога малому та середньому бізнесу - субсидії, гранти та безвідсоткові кредити для підтримки ліквідності компаній. Португальське агентство Turismo de Portugal створило підтримку в розмірі 60 мільйонів євро для туристичних мікропідприємств, що опинилися в скрутній ситуації. У Південній Кореї малі та середні туркомпанії мали змогу отримати пільгове безподаткове фінансування загальною сумою 8,1 млн. доларів США за низькою відсотковою ставкою (1%). У Гонконзі близько 1350 турпродуктів отримали фінансову підтримку від Протиепідемічного фонду в рамках програм субсидіювання турагентів. Кожен туристичний агент, що відповідав встановленим критеріям мав змогу отримати одиночну субсидію - більше 10 тис. доларів США.

Для отримання виплат зареєструвалось 98% усіх ліцензованих в Гонконзі турагентів.

2. Субсидіювання зарплат співробітників. Керівництво Великобританії запустило схему підтримки туристичних дестинацій - Destination Management Resilience Scheme, яка повинна зберегти персонал, працювати з клієнтами та підтримувати зв'язок туристичних організацій з ними. На фінансування організацій туристичних напрямків Destination Management Organisations виділено майже 1,5 млн. євро. Турбізнес отримав підтримку для покриття витрат на утримання не більше двох співробітників із виплатою до 2,8 тис.євро на одного працівника в місяць, а також витрат роботодавців зі страхування та пенсійному внеску впродовж трьох місяців.

3. Податкові канікули, пільги та відтермінування. У Туреччині призупинили виплати у фонди соціального страхування та відрахування ПДВ на шість місяців у різних секторах, включаючи туристичні агентства. Збір податку за проживання перенесли на листопад 2020 року. Також турецькі органи влади на шість місяців призупинили виплати, пов'язані з правом оренди готелів та виплатами частки доходу. ПДВ на рейси внутрішніх авіакомпаній знизли від 18% до 1% за три місяці. У Німеччині компаніям дозволили здійснити оплату податків до 31 грудня.

4. Відмова від виплат на соціальне забезпечення із зарплати працівників. У США відклали податкові виплати на соціальне забезпечення для роботодавців та самозайнятих осіб до 1 січня 2021 року. У Іспанії для малих та середніх підприємств, які не звільняли працівників, відмінили вимоги щодо оплати внесків на соціальне забезпечення. У Швеції до 30 червня 2021 року були скорочені внески роботодавців на соціальне забезпечення, виплачувалися лише пенсійні внески за віком.

5. Комунікаційні та маркетингові кампанії для формування відкладеного попиту та просування дестинацій. У Південній Кореї органи влади стимулюють попит за допомогою випуску купонів на знижку, які можна використовувати для компенсації витрат на туризм. В Австралії перезапустили кампанію щодо

розвитку внутрішнього туризму Holiday Here This Year. На сайті зібрані маркетингові інструменти, які туристична галузь може використовувати для відновлення попиту.

6. Створення цифрових платформ-навігаторів, консолідуючих інформацію про туристичну галузь та підтримку служб допомоги компаніям у прийнятті управлінських рішень. Федеральний національний центр передового досвіду в галузі туризму Німеччини запустив платформу за моніторингом впливу коронавірусу на туризм. Навігатор збирає та розміщує інформацію для туристичних компаній, включаючи дані за конкретними заходами прийнятими владою, а також новини та аналіз ситуацій в світовій індустрії туризму. На сайті працює «Барометр настрою в секторі туризму», де щодня відображаються бізнес-очікування в туристичній сфері.

7. Навчання для туристичних компаній по створенню нових продуктів, просуванню та цифровим технологіям. У Колумбії запустили тренінги по антикризовому управлінню для компаній туристичної галузі, а також чати для моніторингу ситуації у різних сферах та реагуванні на потреби підприємців.

8. Використання інфраструктури туристичного ринку в боротьбі з коронавірусом. Португалія, Франція, США, Великобританія та Колумбія надають кошти колективного розміщення для медиків, правоохоронців та співробітників інших служб, які борються з пандемією. Наприклад, Асоціація готелів Колумбії COTELCO надала 5,6 тис. номерів своїх 70 дочірніх готелів у 22 муніципалітетах для потреб управління в ліквідації коронавірусу.

9. Впровадження санітарно-гігієнічних заходів для часткового відновлення туристопотоку Кожна країна намагається впровадити різноманітні запобіжні заходи, щоб якнайшвидше відновити потік туристів на свої курорти. У період пандемії на всіх курортах було запроваджено обмеження та встановлено нові правила поведінки туристів та персоналу. Зокрема, посилено санепідеміологічні норми у готелях та закладах громадського харчування, створено зонування на пляжах, запроваджено обов'язковий моніторинг температури відвідувачів.

В Україні встановлено пільги для туристичних підприємств, зменшено відсоток на кредит, встановлено відтермінування оплати податків. Кожне підприємство встановлює певні антикризові заходи, щоб утримати свій бізнес, зокрема впроваджує антикризові сертифікати, знижує ціни на послуги, відкриває нові можливості для власного бізнесу, розширює свою діяльність.

Висновки. В умовах пандемії COVID-19 державне антикризове управління характеризувалося швидкими змінами в тактиці та оперативних цілях. Для зменшення впливу кризової ситуації в туристичній сфері була реалізована низка антикризових заходів, які дали змогу туристичній галузі не зазнати повного руйнування та створили умови для подальшого поступового відновлення та функціонування.

Бібліографія

1. АСИ собрало лучшие мировые практики по поддержке туризма в условиях пандемии [Електронний ресурс]. URL: : <https://asi.ru/news/121744/>

2. Білецька, І.М. Антикризовий менеджмент в туризмі. / І.М. Білецька // Ефективна економіка. 2016. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4898>

3. Бобрицька Н.Д. Маркетингове антикризове управління туристичними підприємствами в сучасних умовах. / Н.Д. Бобрицька, О.В. Кирилова // Економіка: реалії часу: наук. ж. № 5 (15). 2014. С. 41-46 - URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n5.html>

4. Маркіна І.А., Маховка В.М. Антикризове управління туристичними організаціями і підприємствами як засіб формування їхніх конкурентних переваг. / І.А. Маркіна, В.М. Маховка // Економіка та управління підприємствами. Проблеми економіки. 2014. - № 2. - URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2014-2_0-pages-205_210.pdf

5. Овчаров А.О. Моделирование управления рисками в туристско-рекреационных системах. / А.О. Овчаров // Страховое дело. 2008. № 6. С. 33-45.

6. Штангрет А.М. Теоретичні аспекти антикризового управління підприємством. / А.М. Штангрет // Економіка і організація поліграфії: наук. зап. 2016. - С. 9-15.

7. Щербань І.О. Механізм антикризового управління посередницькими організаціями (на прикладі підприємств туризму) / І.О. Щербань // Дис. на здоб. наук. ст. к. е. наук: 08.00.04. - Київ. - 2011.

8. COVID-19: UNWTO Calls on tourism to be part of recovery plans. URL: <https://unwto.org/news/covid-19-unwto-calls-on-tourism-to-be-part-of-recovery-plans> (дата звернення: 12.03.2020).

Сливка Р.Р., Боднар І.М.

*Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ ЯК ОБМЕЖУЮЧИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В АФРИЦІ

Постановка проблеми. Африка є важливим напрямком українського виїзного туризму. Українців приваблюють країни Північної Африки із комфортним середземноморським кліматом, а також сафарі-туризм в країнах Східної і Південної Африки. Туризм має важливе значення для економічного розвитку Єгипту, Тунісу, Марокко, Кенії, Танзанії, Намібії, Сейшельських островів, Кабо-Верде та Маврикію. Багато інших африканських країн розглядають перспективи розвитку цього зростаючого виду економічної діяльності як суттєвого, а інколи ключового драйверу «навздогінного» економічного розвитку. Інвестиції в туристичний сектор розглядаються як панацея для вирішення проблем розвитку локальних громад в умовах демографічного вибуху та постійного скорочення демографічної ємності територій. Однак, суттєвим стримуючим чинником розвитку сфери гостинності є поширені в Африці збройні конфлікти, що відлякують потенційних туристів.

Аналіз останніх досліджень. Уплив конфліктів на розвиток туризму розглядають Дж. Джафарі, А. Парфіненко, О. Разумова, І. Савченко, Р. Сливка та ін.

Мета – визначити, яким чином розвиток конфліктів лімітує міжнародний туризм.

Виклад основного матеріалу. Міжнародні туристичні потоки помітно переформатовуються під впливом геополітичного чинника. І хоча конфлікти охоплюють абсолютну меншість держав Африки, загальний географічний образ, який створюють ЗМІ цілому континенту вселяє тривогу потенційним мандрівникам. Згідно бази даних про конфлікти «Conflict Barometer-2020» у Африці в 2020 році тривав 21 збройний конфлікт, що становить більше половини всіх конфліктів, що відбулися у всьому світі (всього 40). З них 9 мали інтенсивність на рівні «обмежена війна», а 12 – «війна». Станом на 2020 р. в Африці збройними конфліктами було охоплено наступні держави: 1) війною охоплені ДРК (три внутрішніх збройних конфлікти), Ефіопія (два збройні конфлікти), Малі та прикордонні райони сусідніх до неї держав (два збройних конфлікти), Мозамбік, Нігерія-Чад та ін., Сомалі-Кенія (боротьба урядів із ісламістами), Південний Судан (міжплеменні війни); 2) обмежена війна тривала у Буркіна-Фасо (міжплеменні заворушення), Камеруні (сепаратизм в англомовних регіонах), ЦАР (боротьба за владу), Ефіопії (громадянська війна на півночі, сепаратизм в регіоні Оромія), Малі (міжплеменні заворушення, сепаратизм в регіоні Азавад), Нігерії (сутички між рільниками і пастухами), Південному Судані (боротьба за владу) та Судані (війна в регіоні Дарфур).

Африка займає 5,9 % поверхні світу, у 2020 році населення цього материка становило 17,4 % від всього населення світу, однак тут відбулося 52,5 % всіх збройних конфліктів світу. Ця частка найменші значення мала в 2010-2011 рр. (відповідно 25 % та 31,6 %). Натомість, упродовж 2012-2020 рр. була стабільно високою.

Охоплені конфліктами країни зазвичай відносяться до крихких держав за визначенням Інституту миру, а отже

функціонально вразливі у своїх периферійних регіонах. Проведені у колоніальний період кордони Африки розділяють расові та етнічно-релігійні спільноти, створюючи сприятливий субстрат для підтримки нелегальної діяльності одноплемінників по різні сторони кордонів: туарегів – у Малі, Нігері, Алжирі, діола – в Сенегалі і Гвінеї-Бісау, ісса – в Сомалі, Джибуті та Ефіопії, тутсі та хуту – в Руанді, Руанді, ДРК і Уганді. Пористі кордони формують передумови для транскордонної злочинної діяльності, що створює ризики для потенційних туристів в периферійних регіонах, які називають зонами «no-go» (зони обмеженого доступу для «чужих»).

Охоплені конфліктами держави володіють унікальними туристичними ресурсами, що за умов миру слугували б атракторами для туристів. Проте реальний стан розвитку туризму в охоплених конфліктами державах Африки свідчить з однієї сторони про дуже низьку привабливість країн загалом, з іншої сторони – про те, що більшість подорожей відбуваються не з ціллю відпочинку, а із метою бізнесу та з іншими непов'язаними із рекреацією цілями.

В окремих випадках розвиток міжнародного туризму, провокує радикальні дії місцевих повстанських угруповань шляхом пожвавлення їх терористичної діяльності. Мета – привернення уваги світових ЗМІ до своїх політичних цілей. Жахливими свідченнями цього стали руйнування ісламістами культурних, розважальних об'єктів у Тунісі, Малі, Кенії. Об'єктами нападу стають іновірці-іноземці. Основою економіки танзанійських островів Занзібар і Пемба є міжнародний туризм при цьому населення складене особами арабського, африканського та змішаного походження. Віра в успішний незалежний розвиток островів, ґрунтується, зокрема на переконаннях місцевих мусульман, що туризм забезпечить незалежний від Танзанії розвиток островів. Справа у тому, що місцеві мешканці не завжди є вигодонабувачами внаслідок надмірного відчуження рекреаційних земель на користь племінних еліт із столичних регіонів або ж іноземних інвесторів, що породжує сепаратистські тенденції в суахілімовних приморських регіонах Кенії та Танзанії. На материку не всі племена отримують вигоду від сафарі-туризму. Вони

продовжують займатися браконьєрством в національних парках, провокуючи збройні зіткнення із мілітаризованою охороною та поліцією. Особливою стороною міжнародного туризму у вражених збройними конфліктами країнах Африки є розвиток т.зв. «чорного» туризму, який зорієнтований на подорожах до місць трагедій.

Висновки. Прояви збройних конфліктів в Африці стримують розвиток туризму. Однак, надмірний розвиток індустрії може бути чинником конфліктів та тероризму, головним імперативом яких є спроба привернути увагу глобальних ЗМІ до історичних, етнічних, релігійних суперечностей, несправедливості і нерівності в доступі до рекреаційних ресурсів. Стійкий і збалансований розвиток туризму можливий тільки за умов миру і справедливого розподілу доходів.

*Смик О.С., Грицюк О.П., Чикурлій Г.Є.
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна*

FASHION-ТУРИЗМ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Останніми роками, з активним розвитком туристичної галузі, у світі з'являються все нові й нові методи туризму, туристи вже давно вважаються не просто мандрівниками та любителями наметів. Щоб залучити нових клієнтів, професіонали туристичної галузі створили нові цікаві види подорожей, часто далекі від стандартних. Порівняно молодий напрямок – fashion туризм – це поїздки в інші міста та країни з метою здійснення покупок у місцевих магазинах, проведення торгово-розважальних комплексів, знайомства з індустрією моди країни перебування, супроводження професійним стилістом або шопером, відвідування модного показу. Як правило, fashion-тури поєднуються з пізнавальними подорожами та відносяться до культурно-пізнавального туризму.

Модний туризм є одним із важливих факторів соціально-економічного розвитку центру моди: проведення тижня моди сприяє поглибленню співпраці між країнами, збільшенню надходжень до державного та приватного бюджету, залученню інвестицій, популяризації та підвищенню ролі моди в суспільстві, культурні обміни, збагачують емоції туристів і забезпечують можливості працевлаштування для місцевих жителів [1].

Туризм нового покоління – fashion tourism – пропонує більш вишуканий спосіб знайомства з містами та культурами: прогулянку магазинами та ефективний шопінг, майстер класи від стилістів, інтерактивна фотосесія та багато іншого.

Каталізатором попиту на fashion тури є стан та рівень розвитку індустрії моди кожної країни. Стан індустрії моди і те, що з нею пов'язано в даному аспекті має бути туристичним потенціалом, інакше кажучи «ресурсом, здатним задовольняти духовні потреби туристів, сприяти відновленню та розвитку їх фізичних сил.

Індустрія моди (fashion industry) – сектор сфери послуг, зайнятий формуванням у покупців образу «модної» продукції, її виробництвом та реалізацією. Мода є соціальний феномен. Головне призначення модних речей – задовольняти естетичні потреби та сигналізувати про соціальний статус їхнього власника.

Наукове пояснення моди як соціального феномена вперше дали наприкінці 19 – на початку 20 ст. американський економіст Торстейн Веблен та німецький соціолог Георг Зіммель. На їхню думку, мода створюється в елітних соціальних групах для наголошення на своїй відмінності від простих людей.

Основними галузями, включеними у процес модної індустрії (економіки моди) у вузькому значенні слова, вважаються текстильна, парфумерна та перукарня промисловість, модельний бізнес [2].

Компанії, які виробляють, продають та обслуговують модні товари, є величезною галуззю, яка може приносити мільярди доларів доходу, але вимагає великих інвестицій. Підраховано, що з початку 2000-х індустрія моди займає 5 місце серед найбільш капіталомістких галузей сучасної економіки.

Світовими столицями моди є Париж, Лондон, Мілан, Нью-Йорк і останнім часом Токіо. Це найважливіше місце проведення тижня моди (крім Токіо), відомі дизайнери показують свої нові колекції двічі на рік, тут же розташовані головні офіси їхніх брендів. Ці покази задають тенденції як мінімум на півроку вперед – усі речі з подіуму з'являться в магазинах лише за півроку, причому не лише в дорогих: на той час їх скопіює мас-маркет.

Історія модних показів розпочалася з середини 1860 р., коли французький дизайнер Чарльз Фредерік Уорт провів перший показ одягу, а його дружина, Марі, стала першою манекенницею. Саме Уорт першим став використовувати для показу нових моделей не дерев'яні погруддя, а модні покази, на яких молоді пані демонстрували створені ним вбрання.

В даний час тиждень моди є однією з найважливіших подій країни і цінується нарівні з економічним форумом, наприклад, економіці Франції мода приносить більше, ніж автомобільна та авіаційна промисловість, – останнє дослідження показало, що щорічний оборот її fashion-індустрії оцінюється в 150 млрд. євро. Тому Paris Fashion Week (PFW) – це важлива подія для Франції. Проведення PFW приносить близько 1,2 млрд. євро на рік.

Дуже часто fashion тури плутають із шоп турами. Шоп - вид туризму, що виник на початку дев'яностих в Росії, основна мета якого - купівля товарів як для подальшого продажу (професійна або напівпрофесійна діяльність), так і для себе. Шоп-туризм – прямий наслідок досить високих внутрішніх цін у Росії на промислові товари (одяг, взуття, меблі, деякі види продуктів харчування) та їх низька якість. Іноді головним мотивом для шоп-туризму є не ціна, а асортимент та обставини покупки. У той же час зростає кількість шоп-туристів, які роблять «покупки для себе». Покупців приваблює впевненість у якості товару, вищий рівень шопінгу, а також його сумісність із розвагами, екскурсіями та взагалі відпочинком [1].

Навколо шоп турів створено цілу інфраструктуру обслуговування туристів за кордоном. Як правило, за 10% комісію від фабрик, магазинів або оптових центрів агенти обслуговують туристів за невисоку суму або зовсім безкоштовно. Мінусом такого

підходу може стати обмежений вибір пропонованих магазинів. Тому для оптимального шоп-туру краще їхати невеликою компанією, де є хоча б один досвідчений «шопник».

Fashion тур – поняття ширше, включає шоп тур як елемент своєї програми. На сьогоднішній день туроператори включають такі послуги: fashion тур: шопінг у брендових магазинах; шопінг на «блошиних ринках»; супровід професійними шоперами; майстер класи від стилістів; відвідування модельних агентств; відвідування музеїв сучасного мистецтва; інтерактивна фотосесія; відвідування виставки Тиждень моди; вечера в іміджевому ресторані та багато іншого.

Мода – це багатокультурний феномен. Це величезна кількість різних людей з усієї земної кулі, які приносять в індустрію свою непередбачувану енергію та життєву активність. Тому fashion туризм має величезний потенціал та великі перспективи, з кожним роком зростає його популярність.

Бібліографія

1. Артеменко М.П. Становлення модного показу як складової модного туру та туристичної атракції, основаної на використанні костюма / М.П. Артеменко // Art and Design. Науковий фаховий журнал Мистецтвознавство. Технічні науки. – № 1, 2019 [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://artdesign.knutd.edu.ua/project/1-05-2019/>

2. Ковешніков В.С. Інноваційні види туризму. Інвестиції: практика та досвід / В.С. Ковешніков, О.С. Ліфіренко, Н.М. Стукальська. –2016. № 4. –С.38–44.

**ТУРИСТИЧНІ МАРШРУТИ У СТРУКТУРІ
РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

Кілінська К.Й., Смик О.С.

*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна*

**ТУРИСТИЧНІ МАРШРУТИ – ОСНОВА АКТИВНОГО
ВИКОРИСТАННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ
РЕСУРСІВ (НА ПРИКЛАДІ ПРИДНІСТЕРСЬКИХ РАЙОНІВ
ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Постановка проблеми. Пропаганда туристично-рекреаційної сфери наразі є основним видом діяльності багатьох державних і комерційних структур. Найпоширенішим питанням туристично-рекреаційної діяльності виступає використання рекреаційно-туристичних ресурсів (надалі – РРТ). На локальному рівні реалізація даної функції можлива за рахунок рекламування туристичних маршрутів, у проведенні яких може приймати участь як професійний турист, так і пересічна особа.

Туристичні маршрути за своїми класифікаційними ознаками-характеристиками поділяються на значну видову кількість, що залежить від природних умов території, по якій запланований похід.

Аналіз останніх досліджень. Географи, природознавці, туристи-аматори (В. Андрійчук, М. Шиклер, М. Бобильов, Е. Друкман, В. Коржик, Б. Рідуш), розробили сітку туристичних маршрутів територією Чернівецької області. Така інформація є цінною у науково-методичному відношенні (сприяє набуттю навиків проведення туристичних походів), практичному (допомагає провести

похід по уже сформованій нитці), екологічному (допомагає виявити екологічну ситуацію території та сформувати природоохоронне ставлення туриста до НПС).

Метою даної публікації є розгляд окремої системи туристичних маршрутів, які функціонують у придністерських районах Чернівецької області.

Виклад основного матеріалу. На вказаній території переважають пішохідні, спелеологічні маршрути, маршрути по об'єктах природоохоронного фонду, інші.

Пішохідні маршрути – це один із найуживаніших видів туризму, який не вимагає наявності спеціальної форми підготовленості, проводиться і може бути проведеним для широких верств населення залежно від їх запитів та статево-вікової структури. Найчастіше цим видом туризму займається молодь, віком від 15-ти до 35 років.

Переваги цього виду туризму укладаються у двох аспектах: *по-перше*, піші маршрути проводяться по уже добре розробленій туристичній схемі, на якій нитки маршрутів апробовані, *по друге* – туристичні маршрути розробляються і прокладаються туристами вперше, залежно від їх мети, обізнаності з територією та іншими чинниками.

Основною умовою проведення піших маршрутів є обізнаність території, наявність картографічного матеріалу та путівників.

Піші маршрути є частиною екологічного туризму. Вони створюють загальну уяву туриста про стан навколишнього природного середовища, виявляють несприятливі умови та місця відпочинку людини, виявляють причини формування екологічного стану території.

Часто піші маршрути прокладаються по нитці природоохоронних територій, які є еталонами минулого та сучасного розвитку природних умов території. У цьому відношенні такий вид маршрутів можна віднести до патріотичного туризму (виховання у душі збереження природи задля наступних поколінь).

У Придністерських районах області піші маршрути охоплюють карстові форми рельєфу, терасовані схили долини р. Дністер, особливі комунікаційні форми рельєфу – відголоски минулих

цивілізації тощо. Більшість об'єктів, які мають певну туристичну значимість розміщуються компактно (2-8 км), тому тривалість піших маршрутів складає 1 день, що має велике значення для туристів-школярів, які можуть пройти такий маршрут протягом дня.

Пішохідний туризм був і залишається найбільш масовим. Майже всі туристи починали з цього виду подорожування. Піші маршрути є основою походів вихідного дня. Часто вони мають I категорію складності. Для підвищення технічної складності пішохідних маршрутів використовуються сходження на оглядові вершини.

Територія дослідження багата на карстові форми рельєфу. Тут є печери-готи, печери, лійки, вивчення яких привносить у життя туриста певну екзотику та екстрим (табл. 1).

Таблиця 1

Спелеомаршрути по території Придністерських районів

№ пп.	<i>Туристичний маршрут</i>	<i>Довжина туристичного маршруту (км)/тривалість</i>
1.	с. Онут (Заставнівський район) – с. Рухотин (Хотинський район)	29/2
2.	с. Млинки – с. Пригородок	21/2
3.	с. Клішківці – озеро Джулин	15/1
4.	с. Анадоли – с. Мошинець (Кельменецький район)	21/1
5.	„Чотири корчми” – с. Данківці	29/1

Для проведення спелеологічних маршрутів необхідно знати правила безпеки та охорони життя, тому що вони проходять як на денній поверхні так і на певних глибинах земної кори.

Печери є горизонтальні, похилені, вертикальні, лабіринтові. За розмірами вони поділяються на малі, середні, великі і просто

величезні [6]. Інша характеристика печер – це їх кліматичні умови. Склалася думка, що температура повітря у печерах завжди стабільна і не змінюється. До прикладу – температура повітря у печерах - +11⁰С.

За фізико-хімічними властивостями печери можуть бути загазованими, чистими, вологими, за гідрологічними – обводнені чи напівобводнені, за біологічними – безжиттєві, з організмами різної активності і агресивності. Ці чинники повинні враховуватися туристом при прокладанні спелеомаршруту, при цьому варто зазначити, що керівником групи повинен бути досвідчений спелеолог, який неодноразово побував у печері.

Часто печерні комплекси займають територію одного чи кількох населених пунктів. Вони не піддаються жодному географічному поділу, так як формуються залежно від геолого-тектонічних умов території. Тому туристичні маршрути можуть розпочинатися в одному, а закінчуватися у другому районі.

Спелеотуризм відрізняється від інших видів туризму в першу чергу відсутністю великих відстаней. У цьому відношенні він скоріше нагадує альпінізм „навпаки”: спочатку спуск, потім підйом. Але якщо він культивується, як вид туризму, то у різних аспектах повинен бути схожим на нього.

При розробці маршрутів спелеотуризму слід користуватися Переліком класифікованих печер, затвердженим у 1985 р. У ньому наведено близько 500 печер для районів Поділля, Буковини, Криму. Основні дані по кожній печері представлені наступним чином: назва, тип печери: горизонтальна (Г), вертикальна (В), комбінована (К); довжина і глибина (у м), категорія складності.

Парки-пам'ятки садово паркового мистецтва (ППСПМ) також є основою формування нитки туристичних маршрутів. Найпоширенішими є маршрути до Ставчанського ППСПМ; Хотинського національного природного парку.

Річка Дністер, її стариці та Дністерське водосховище також є об'єктами прокладання туристичних маршрутів. При проходженні водного маршруту с. Гринячка – с. Рашків враховується рівень води у

водосховищі. Під час проходження по водосховищу на плавзасобах необхідно враховувати силу вітру, так як можуть утворюватися хвилі висотою 70-80 см з сильним прибійним ефектом. Місцеве населення, яке мешкає близько до р. Дністер, часто має плавзасоби – катери, які можна використати при проходженні річкою. Власники катерів добре знають особливості водного потоку, швидкість течії, глибини річки. Цією інформацією доцільно скористатися при проведенні туристичного маршруту по річці Дністер.

Висновки. Придністерський район Чернівецької області має значний рекреаційно-туристичний потенціал, обумовлений насамперед його географічним положенням. Поєднання рівнинних ландшафтів, мальовничих лісів, численних притоків річки Дністер, природоохоронних територій сприяє розробці значної кількості туристичних маршрутів, які вже сьогодні активно використовуються у відпочинковій діяльності як місцевим населенням так і населенням інших областей і регіонів України.

Бібліографія

1. Андрій Бондаренко - Вся Буковина (по районах) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://andy-babubudu.livejournal.com/158681.html>.
2. Ключко Ю.М. Культурно-дозвіллева сфера України: динаміка змін та перетворень. Монографія / Ю.М. Ключко, В.Д. Ковтун., Л.О. Троєльнікова, Н.М. Цимбалюк - К.: - 2004.- 180 с.
3. Леоненко В.Б. Атлас об'єктів природно-заповідного фонду України / В.Б. Леоненко, М.П. Стеценко, Ю.М. Возний. - К.: Київський університет, 2003. - 119 с.
4. Смаль І.В. Основи географії рекреації та туризму. / І.В. Смаль // Навч. посіб.- Ніжин - НДПУ - 2004.- 264 с.

*Бучко Ж. І., Манилик Д.В.
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна*

МАРШРУТИ ПІШОХІДНОГО ТА ГІРСЬКОГО ТУРИЗМУ В БУКОВИНСЬКИХ КАРПАТАХ

Постановка проблеми. Пішохідні та гірські маршрути є найпопулярнішими видами спортивного туризму. Розпочинаються і завершуються вони або в населених пунктах, або від певних визначних місць автошляхів, куди можна дістатись і звідки виїхати. Керівники груп чи самодіяльні туристи можуть обирати будь-який маршрут. При виборі місць відпочинку необхідно дотримуватись санітарно-екологічних вимог та безпеки.

Аналіз останніх досліджень. Питання планування й використання в туризмі пішохідних та гірських маршрутів останнім часом набули актуальності з огляду на зростання інтересу до активного відпочинку. Щодо території Буковинських Карпат, то докладно маршрути різних видів спортивного туризму описані в путівниках та буклетах [1, 5]. Про безпеку в організації активного туризму йдеться в ряді публікацій, зокрема [2, 3]. Маршрути активного туризму гірською частиною Чернівецької області пропонують турагенції Чернівців [4, 5].

Метою роботи є виявлення тенденцій щодо популярних маршрутів активного туризму в Буковинських Карпатах, зокрема пішохідних та гірських.

Виклад основного матеріалу. Буковинські Карпати охоплюють переважно невисокі гірські хребти 1 600 м заввишки. Найвища точка – гора Яровиця (1574 м). Вище 1 400 м піднімаються вершини Чорний Діл (1 454 м), Семенчук (1 465 м) та Жупани (1 484 м). Регіон має щільну мережу маршрутів.

Найпопулярнішим та давно відомим є одноденний пішохідний маршрут **м. Вижниця – с. Виженка – перевал Німчич – Протяте Каміння** (16 кілометрів). Пішохідну частину маршруту варто розпочати за Виженкою з розгалуження доріг на перевал Німчич та в

урочище Лужки. Маршрут частково проходить територією Вижницького національного природного парку й пролягає ґрунтовою дорогою вздовж р. Виженка. Прямуюємо вверх за течією й керуємося вказівниками. Стрімка стежка виведе прямо до мальовничого скельного масиву, який має назву Протяте Каміння. Від урочища Протяте Каміння можна спуститися стежкою до ще одного масиву скель, найвища з яких – Соколине Око. Звідти слід піднятися на хребет Просечна, з якого відкриваються чудові краєвиди на найвищі хребти Українських Карпат. Спускаємося до перевалу Німчич. З перевалу стрімкою гравійною дорогою повертаємося до с. Виженка.

Останніми роками популярним є маршрут на **г. Яровиця** – найвищу точку Чернівецької області. Маршрут варто розпочати з с. Шепіт Горішній. Довжина 10 км, амплітуда 230 м. Рухаємося вздовж річки Сучава, яка одночасно є кордоном з Румунією. **с. Шепіт – г. Томнатик.** Довжина 16 км спочатку вздовж р. Сучави, потім підйом на перевал Семенчук. Від перевалу майже без набору висоти піднімаємося на північний захід в напрямку сріблясто-білих куполів колишнього військового об'єкта, радіолокаційної станції (РЛС) Памір - чудового орієнтиру на десятки кілометрів довкола. Біля вершини г. Томнатик (1565 м) в будиночках можна знайти притулок.

РЛС Памір – г. Яровиця. Довжина 3,5 км, амплітуда 200 м. Проходить ґрунтовою дорогою по полонині. З гори (1565 м) спускаємось на північ повз приміщення молочної ферми (2,5 км) й виходимо по стрімкому схилу до найвищої точки Чернівецької області г.Яровиця (1574 м) (1 км).

Г. Яровиця – г. Томнатик. Довжина 2 км, амплітуда 60 м. З вершини гори по гострому гребеню головного пасма у північно – західному напрямку без усяких проблем доходимо до г.Томнатик (1567 м) (2 км).

Г. Томнатик – с. Перкалаб. Довжина 7 км, амплітуда 620 м. Найкоротший спуск з пасма Томнатик – Яровиця до витоків Білого Черемошу. З г.Томнатик спускаємось по північно-західному гребеню до розгалуження (1 км), а потім ґрунтовою дорогою чи стежками полониною Млаковата спускаємось до гарно видимого місця злиття річок Перкалаб та Сарата і с.Перкалаб (6 км) (1 000 м). Тут можна

зупинитись в лісництві. Цікавим об'єктом огляду є колишня гамованка, яка зараз відновлена. З с. Перкалаб можна вздовж Білого Черемошу добратися до Вижниці, а звідти й до Чернівців.

Щодо інших популярних пішохідних та гірських маршрутів на території Чернівецької області, можна виділити маршрут на перевал Шурдин : с. **Долішній Шепіт** — **перевал Шурдин** — **долина потоку Фошки** — с. **Сергії**. Тривалість маршруту 6 год, протяжність 20 км, перепад висот – 470 м.

Висновки. Головними тенденціями в розвитку маршрутів пішохідного та гірського туризму Буковинськими Карпатами є актуалізація на об'єктах природної спадщини, складності та категорійних перешкодах, унікальності та естетичній цінності ландшафтів.

Бібліографія

1. Бузинський М.Д, Никирса М.Д., Коржик В.П., Бучко Ж.І. / М.Д. Бузинський, М.Д. Никирса, В.П. Коржик, Ж.І. Бучко // Барвіста Буковина. Горизонти цільового туризму. - Чернівці: Прут, 2009. – 152 с.
2. Бучко Ж. Аналіз функціонування системи організації безпеки активного туризму в Карпатському регіоні України / Ж.І. Бучко // Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України: Мат. Міжнар. наук.-прак. конф. - Кропивницький, 2021. - С. 286-291.
3. Бучко Ж.І. Екотуризм на ринку туристичних послуг Чернівецької області / Ж.І. Бучко // Карпатська конференція з проблем охорони довкілля. - Тези доп., 15-18 травня 2011. - Мукачєво-Ужгород, 2011. - С. 480-481.
4. Турклуб «Veslo». Режим доступу: <https://clubveslo.jimdofree.com/пізнавально-оздоровчі-маршрути/пішохідні-походи-по-карпатах/буковинські-карпати/>
5. Чернівецьке екскурсійне бюро. Режим доступу: <http://chernivtsi-tours.com.ua/contacty>
6. Buchko Z., Efros V., Popescu L., Rudenko V. Bukovina: Unicity through diversity. Bukovina's Carpathians. - Suceava: University Publishing house, 2015. – 106 p.

РИНОК РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

*Єремія Г.І, Смик О.С.
Чернівецький національний
університет імені Ю. Федьковича
м. Чернівці, Україна*

СИСТЕМА МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ – СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ХОСТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА МІСТА ЧЕРНІВЦІ

Постановка проблеми. Менеджмент хостельного бізнесу – це важливий вид фахової економічної діяльності, спрямованої на досягнення мети через раціональну організацію матеріальних, трудових, інформаційних ресурсів зі застосуванням принципів, функцій і методів управління. Мета хостельного менеджменту, полягає у збереженні конкурентних позицій у середовищі сфери гостинності, яка реалізується в підсумку в забезпеченні рентабельності підприємства, яка досягається внаслідок розв'язання комплексу завдань з боку менеджменту: створення раціональної організації структури управління; дієвого використання кадрового потенціалу; розвитку матеріально-технічної бази підприємства; ефективної організації технології обслуговування; широкого використання сучасних маркетингових досліджень, кооперації та спеціалізації.

Великий вплив на сферу гостинності, та на сферу хостельного бізнесу загалом, мають фактори навколишнього середовища і розвитку технологій.

Найвагоміший вплив на розвиток хостельного бізнесу міста Чернівці мають соціокультурні чинники: проведення всеукраїнських та міжнародних заходів, такі як фестивалі, істотно підвищують

туристичний імідж міста. Чернівці є унікальним європейським містом, що традиційно привертає велику кількість туристів. В кризові часи хостели можуть дозволити собі збільшити ціни на послуги, не боячись втратити клієнта при зростаючому туристичному потоці. На підставі вище наведеного розроблено план-сценарій дій хостелів міста Чернівці (табл. 1).

Взаємодія систем менеджменту та маркетингу можуть посприяти підвищенню конкурентноспроможності хостельного бізнесу Чернівців (табл. 2).

Таблиця 1

План дій хостела по роботі з ключовими драйверами галузевих змін

<i>Драйвер змін</i>	<i>Стратегічні рішення</i>
Проведення міжнародних фестивалів, виставок, спортивних змагань і т.п.	Наголос на просуванні серед іноземних туристів. Побудова організаційної культури, орієнтованої на іноземних туристів. Планування розширення з утворенням мережі хостелів до насичення ринків.
Тривале загальне зростання цін	Чи виправдане відчутне підвищення цін на проживання при зростаючому потоці туристів і принципову готовність гостей заплатити за бажання насолодитися пам'ятками ЮНЕСКО.
Протиріччя законодавства по статусу хостелів	Вступ до асоціації хостелів, використання колективного досвіду спільноти хостельєрів при тиску. Опора на прецеденти захисту законності знаходження в житловому фонді. Довірчі відносини з власниками дому.
Короткий «високий сезон»	Підвищення тарифів у пікові місяці для компенсації «низьких» періодів. Низькі тарифи для «довгих» бронювань.

Отже, отримання конкурентної переваги в сегменті хостелів можливо забезпечити за допомогою: унікальної географії розташування хостела в центрі міста; побудова споживчих асоціацій

хостела з іміджем Буковини (екстер'єр будівлі, інтер'єри приміщення); використання мовних і культурних компетенцій для кращого прийому іноземців, ніж в аналогічних хостелах; підтримання довготривалих контактів із зарубіжними гостями і українськими постояльцями через соціальні мережі; побудови мережі потенційних клієнтів за рахунок рекомендацій гостей і повторних продажів.

Таблиця 2

Ключові фактори успіху для хостела в м. Чернівці

Конкурентні сили галузі	Ключові фактори успіху
Загроза заміників	Побудова асоціації пам'яток міста і хостела.
Тиск покупців	Уміння будувати атмосферу в хостелі за участю гостей.
Тиск нових гравців	Формування бази лояльних клієнтів з наголосом на вторинні продажі.
Тиск постачальників	Відкритий доступ до ряду господарських ритейлерів.
Інтенсивність конкуренції	Уміння задовільнити іноземних гостей.

У збутовій політиці хостелу, визначальну роль відіграє планування маркетингової стратегії, цілями якого є:

- збільшення завантаження до 80-90% в пікові періоди;
- встановлення середньорічного завантаження в 60%;
- забезпечення поступального приросту частки іноземних туристів;
- збільшення числа активних підписників в соціальних мережах.

Висновок. Таким чином, концепція маркетингу пов'язана з управлінням продажами послуг з розміщення гостей, а також формуванням портфеля клієнтів для довгострокового збільшення приходу ключової групи – іноземних туристів. Основний канал

просування – соціальні медіа: інтернет сторінки facebook, instagram, комунікація з аудиторією, постійне оновлення контенту. Динамічна зміна технологій, боротьба за споживача і якість послуг, зростання конкуренції, змушують хостельні підприємства постійно вдосконалювати маркетингову стратегію.

Перебудова внутрішньофірмового управління останнім часом є основою реорганізації всього господарського механізму підприємств. Орієнтація на споживчий попит, проведення маневреної науково-технічної інноваційної та ринкової політики, прагнення до нововведень стали головними ідеями нової філософії менеджменту. Практика застосування маркетингу показала, що використання лише окремих складових, наприклад вивчення послуг або прогнозування ринку, не дає належного ефекту. Лише комплексний підхід дозволяє хостельному бізнесу ефективно прорватися на ринок з послугами.

Бібліографія

1. Авдєєв В.В. Управління персоналом: технологія формування команд: Навчальний посібник / В.В. Авдєєв - М.: - Фінанси і статистика, 2003. -554с.
2. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк.- Чернівці: - Книги ХХІ, 2003. - 300 с.
3. Роглев Х.Й. Основи готельного менеджменту: Навч. посіб / Х.Й. Роглев. - К.: Кондор, 2005. - 408 с.

*Браславська О. В., Озерова Л.А., Прийма О.С.
Уманський державний педагогічний
Університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна*

ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Турбота про охорону та зміцнення здоров'я населення є одним з найважливіших завдань сучасного суспільства. Адже високий потенціал фізичної та розумової діяльності людей служить передумовою їх повноцінного життя. Загальносвітова мода на здоровий зовнішній вигляд поступово охоплює Україну: за останні десять років вітчизняний ринок лікувально-оздоровчого туризму зріс майже на третину.

Аналіз останніх досліджень. Питання організації лікувально-оздоровчого туризму та його місця у системі туристської індустрії розкрито у працях зарубіжних та вітчизняних учених: О.В. Бабкін [1], О.О. Бейдик [2], О.М. Вітетнев [3], Г.М. Заваріка [4], В.І. Новікова [6], В.Л. Петранівський, М.Й. Рутинський [7] та інших. Лікувально-оздоровчий туризм є видом туризму, що направлений на відновлення здоров'я чи профілактику (попередження) захворювань.

Серед науковців існує безліч визначень даного поняття. О.В. Бабкін під лікувально-оздоровчим туризмом розуміє «вид туризму, який передбачає переміщення резидентів і нерезидентів у межах державних кордонів і за межами державних кордонів на термін не менше 20 годин і не більше 6 місяців в оздоровчих цілях, цілях профілактики та лікування різних захворювань організму людини» [1]. За М.Й. Рутинським лікувально-оздоровчий туризм «можна умовно віднести до спеціальних видів туризму, а саме – туризму з лікувальною метою» [7]. У цьому випадку під дане визначення потрапляють не тільки поїздки на курорт, але і будь-які інші поїздки з метою лікування, наприклад, для лікування в закордонній клініці (виїзний туризм).

Мета. Проаналізувати сучасний стан, специфіку функціонування туристської інфраструктури, вивчити фактори впливу, основні тенденції та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу. Підтримка здоров'я, підвищення життєвої активності стали невід'ємною частиною сучасної системи цінностей. У наші дні значного поширення набув перспективний напрям туризму – лікувально-оздоровчий. Враховуючи зростання рівня захворюваності населення, погіршення його стану здоров'я, поширення соціально небезпечних та хронічних захворювань цей напрям туризму набуває все більшої популярності [5]. Він, як і туризм у цілому, сприяє розширенню політичних, економічних, наукових та культурних зв'язків як між державами так і між регіонами всередині країни.

Лікувально-оздоровчий туризм – один із найперспективніших видів туризму України. Він розвивається за рахунок значних ресурсів: рівнинного та гористого рельєфу, карстових печер, гірських озер та річок, морського узбережжя Азовського і Чорного морів у поєднанні з м'яким кліматом та комфортними погодними умовами, гарячих, теплих і холодних мінеральних джерел, лікувальних лиманових родовищ, грязей, лісів, розмаїття флори та фауни якими багата країна [4].

Оскільки основою розвитку туризму є, насамперед, природні ресурси то наявність такого природного різноманіття у державі стало ключовим фактором для розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні, який користується великою популярністю.

Варто зазначити, що ринок лікувально-оздоровчих послуг є одним із найбільш стійких видових туристичних ринків України і пріоритетних напрямів, що найбільше потребує підтримки і скоординованого розвитку. Клієнт (пацієнт), обравши лікувально-оздоровчий туризм, зможе одночасно відпочивати, підлікуватись і покращувати зовнішній вигляд [6]. Лікувально-оздоровчі санаторії пропонують клієнтам оздоровчу і омолоджувальну програми, фітнес-центри, басейни, комфортне проживання та здорове

харчування, унікальне поєднання трав'яних настоїв, фітованни, йоги й медитацію, а також екскурсії, розваги, спортивний відпочинок, фестивалі, гастрономію та енотерапію, таласотерапію та медотерапію, і це ще не повний перелік послуг для тих, хто хоче бути туристом, користуючись послугами лікувально-оздоровчого туризму.

На даний час центрами лікувально-оздоровчого туризму в Україні є гірські й передгірні райони Закарпатської, Івано-Франківської та Львівської областей, а також Чорноморське узбережжя Миколаївської, Херсонської та Одеської областей, які мають певну інфраструктуру для розміщення туристів, які приїжджають для лікування та оздоровлення [4].

Проте вітчизняний ринок лікувально-оздоровчого туризму поки що перебуває у стадії формування, тому актуальним є виявлення особливостей функціонування санаторно-курортної бази в умовах сьогодення, а також пропонування заходів спрямованих на вдосконалення організації надання санаторнокурортних та оздоровчих послуг. Але прогрес у цій галузі може бути досягнутий, якщо буде єдина координація діяльності клінік і туристичних агентств у забезпеченні необхідних і достатніх умов для лікувально-оздоровчого туризму в нашій країні. Важливу роль має відігравати Міністерство охорони здоров'я та інші відповідні установи в регіонах із питань як державного регулювання, контролю за якістю послуг, так і з питань всебічної фінансової та організаційної підтримки.

Аналіз наявних умов і факторів дає можливість для активного розвитку досліджених напрямів туристської галузі. Тісна співпраця всіх суб'єктів ринку туристських послуг, поєднання зусиль фахівців медичної і туристичної галузей, створення сприятливих законодавчих умов, розробка прозорих механізмів фінансування, виділення цільового фінансування на відновлення та підтримку лікувально-оздоровчих закладів, розвиток та активне впровадження сервісного управління [5]. Розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Україні потребує підтримки, узгоджених дій в межах усієї індустрії туризму країни.

Висновки. Розквіт туристської галузі, зокрема лікувально-оздоровчого туризму, є запорукою сталого розвитку економіки України. Наша держава має значний природний потенціал для розвитку цієї галузі. З огляду на те, що Україна має один із найкращих природних лікувально-оздоровчих потенціалів у Європі, питання вдосконалення санаторно-курортного комплексу стає одним з найпріоритетніших напрямів розвитку туризму.

Бібліографія

1. Бабкин А.В. Специальные виды туризма: уч. пособ. Ростов-на-Дону: - / А.В. Бабкин - Феникс, - 2008. - 252 с.
2. Бейдик О.О. Рекреаційні ресурси України: / О.О. Бейдик // Навч. посіб. – Вид-во 2 - К.: Альтерпрес, - 2010. - 404 с.
3. Ветитнев А.М. Лечебный туризм / А.М. Ветитнев, А.С. Кусков. // Уч. пособ. М.: - Форум, 2010. - 592 с.
4. Заваріка Г.М. Курортна справа: / Г.М. Заваріка // Навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2015. - 234 с.
5. Коваленко Н.О. Аналіз ринку санаторно-курортних послуг України. / Н.О. Коваленко // Економіка харчової промисловості. – Одеса: - 2015. Том 7. Вип. 4. С. 21-27.
6. Новікова В.І Санаторно-курортна сфера: інфраструктурна складова, стан розвитку в Україні. / В.І. Новікова // Географія та туризм: - наук. зб. Київ: нац. ун-т ім. Тараса Шевченка - 2011. - Вип. 16. - С. 93-102.
7. Рутинський М. Лікувально-оздоровчий туризм: актуальні цілі та сучасні підходи до організації. / М. Рутинський, В. Петранівський // Вісник Львівського університету. - 2012. - Вип. 29 (1). - С. 179-189.

*Костащук В.І., Різун Ю.Т.
Чернівецький національний університет
Імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

SWOT-АНАЛІЗ ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА, ЯК ЧИННИК ОПТИМІЗАЦІЇ ЙОГО РОЗВИТКУ (на прикладі КСВ «Буковинська Троя»)

Постановка проблеми Однією з причин недостатнього використання туристського потенціалу нашої країни служить нерозвиненість його інфраструктури. Крім того, в зв'язку з низькою платоспроможністю українських громадян їх активність щодо внутрішнього туризму, у порівнянні з іншими країнами, поки залишається на незначному рівні. Недостатньо розвинений в даний час і в'їзний туризм. Як наслідок, туристичним підприємствам доводиться працювати в умовах жорсткої конкурентної боротьби за клієнта. Все це сприяє тому, що в сучасних умовах посилення конкурентної боротьби за клієнта постає проблема пошуку нових форм і методів підвищення ефективності роботи підприємств туристичної сфери.

Метою даної роботи є дослідження розвитку туризму клубу «Буковинська Троя» в с. Реваківці.

Виклад основного матеріалу. Територія клубу «Буковинська Троя» охоплює майже 6 гектарів, і до його складу входять кінно-спортивний клуб, ресторан, міні-зоопарк, страусина ферма, відкритий акваріум та музей «Трипілля».

Кінно-спортивний клуб включає три манеж, один з них відкритий для катання взимку, та конкурне поле для їзди верхи. Усього у власності клубу дев'ятеро коней різної породи і троє поні. Троє поні спеціально тримають для дітей, які хочуть покататися верхи. Верховою їзда проводиться під наглядом інструктора – майстра спорту.

Незважаючи на те, що серед видів економічної діяльності

підприємства, внесених до Єдиного Державного Реєстру не значиться «56.10 – Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування» [12], важливою частиною спортивного-кінного клубу «Буковинська Троя» є однойменний ресторан, що знаходиться на його території.

Будівля ресторану витримана в стилі англійського аристократизму, з барною зоною і двома бенкетними залами на 25 осіб кожен на першому поверсі. А на другому поверсі просторий зал на 200 персон.

Страусина ферма клубу налічує близько 60 особин. Крім того, у господарстві розводять кроликів, нутрій, шиншил, овець, декоративних свиней, птахів.

На підставі SWOT-аналізу можна говорити про те, що в цілому діяльність закладу є позитивною. Клуб має як сильні (зручне місце розташування - у 25 км. від міста Чернівці, і на трасі Яремче-Буковель, які є туристичними центрами; наявність пам'ятки історії та архітектури (церква); унікальні природні туристичні ресурси для розвитку туризму - Долина тюльпанів; наявність цілорічних умов для занять кінним спортом; наявність ресторану з фірмовими екзотичними стравами; наявність міні-зоопарку; наявність «Музею Трипілля»; Гарна популяризація Клубу «Буковинська Троя» в Україні - фестивалі, свята), так і слабкі сторони (немає мінеральних та лікувальних джерел; немає пам'яток природи; немає мережі природно-заповідного фонду; немає водного об'єкту з облаштованим пляжем; немає лісу або парку; немає власного готелю; немає дитячого майданчику або ігрової кімнати; недостатня кількість розроблених туристичних маршрутів в межах регіону із включенням Клубу «Буковинська Троя»; немає популяризації Клубу «Буковинська Троя» за кордоном). Це означає, що керівництву фірми є над чим працювати, використовуючи наявні можливості (збільшення кількості туристичних продуктів, стимулювання розвитку туризму без серйозних фінансових затрат за рахунок використання заходів регулятивного характеру, таких як

фестиваль «Середньовічна Троя» та науково-мистецький семінар «Вогонь Трипільля»; використання успіху фестивалю тюльпанів для просування туристичного потенціалу Клубу «Буковинська Троя»; сприяння розвитку туризму за допомогою регулятивних заходів, які не потребують істотних витрат, наприклад проведення свят; залучення іноземних туристів з близько розташованих країн, таких як Румунія) і уникаючи ймовірних і реальних загроз (економічний спад у зв'язку з карантинними мірами та невизначеність всього туристичного ринку у 2020 році у зв'язку з COVID-19, погіршенні іміджу країни у зв'язку з військовими діями на сході країни, висока конкуренція із «сірим» туристичним бізнесом, який уникає сплати податків, обмежене залізничне сполучення міста Чернівці з іншими регіонами).

В цілому це - нормальна ситуація для фірми як ринкового суб'єкта. В умовах жорсткої конкуренції, при наявності сильних суперників необхідно удосконалювати управління фірмою, розширювати види послуг, аналізувати власну діяльність і працювати над популяризацією Клубу «Буковинська Троя» як в Україні, так і за кордоном.

Висновки. КСК «Буковинська Троя» володіє значною територією на якій зосереджено багато атракцій, які істотно можуть зацікавити туристів. Клуб має сприятливе розташування відносно шляхів сполучення, на його території працює ресторан, розміщено музей «Трипільської культури», міні зоопарк є можливість цілорічного заняття кінним спортом. В той же час до перешкод розвитку туризму і рекреації в межах підприємства можна віднести: віддаленість від унікальних природно-рекреаційних та природно-заповідних об'єктів, відсутність водного об'єкту із облаштованим пляжем, дитячого майданчику або ігрової кімнати тощо.

Таким чином підприємство має істотні потенційні можливості щодо збільшення як кількісних так і якісних характеристик рекреаційно-туристичних послуг.

Бібліографія

1. Географія Чернівецької області: навч. посіб. / за ред. Я.І. Жупанського - Чернівці : Рута, 1993. - 192 с.
2. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. / В.Ф. Кифяк // Зелена Буковина, - Чернівці:2003. - 312 с.
3. Костащук В.І. SWOT – аналіз перспектив розвитку лікувально-оздоровчого туризму (на прикладі санаторію „Брусниця”) / В.І. Костащук, М.І. Костащук, В.В. Лакуста // Науковий вісник Чернівецького національного університету: збірник наукових праць. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2017. - Вип. 793: Географія. - С. 55-64.
4. Король О. Регіональний аналіз розвитку туризму в Чернівецькій області / О. Король // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Географія. - 2017. - № 1. - С. 100-109.
5. Музей трипілля. У «Буковинській Трої» зберігають експонати стародавніх поселень [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://shpalta.media/2019/08/01/muzej-tripillya-u-bukovinskij-tro%D1%96-zberigayut-eksponati-starodavnix-poselen/>.

**РЕГІОНАЛЬНА РЕКРЕАЦІЙНА ГЕОГРАФІЯ ТА
ТУРИЗМОЗНАВСТВО: СУЧАСНИЙ СТАН**

Руденко В.П., Грек К.В.

*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна*

**КЛАСИФІКАЦІЯ ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ ОСЕЛЬ
ГАЛИЧИНИ І БУКОВИНИ МИРОНА КОРДУБИ ЯК
ДЖЕРЕЛО РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Історичну географію та топографічну топономастику професор Мирон Кордуба називав одним з трьох головних напрямів своєї наукової діяльності. Це засвідчують його численні опубліковані та рукописні праці [1; 4].

Згідно зі «Словником української мови», «топонімія – сукупність географічних назв населених пунктів, гір, рівнин, озер, річок, лісів і т. ін. певної території. З усіх категорій лексики саме топонімія найвиразніше зберігає безпосередні й реальні співвідношення між явищами мови й різними сторонами суспільного життя» [6].

Спираючись на праці своїх попередників – М. Максимовича, О. Лазаревського, А. Петрушевича, М. Сумцова, Мирон Кордуба утверджував надзвичайну важливість збирання і вивчення українських географічних назв для історико-географічних та етногеографічних досліджень. Місцева народна вимова була основою, запорукою автентичності форм географічних назв.

За 1910-1923 роки Мирону Кордубі з його сподвижниками та однодумцями вдалося нагромадити багатющі «Матеріали до географічного словника Галичини і Буковини», які залишаються до сих пір неопублікованими. Йдеться про частину фонду №61

(Кордуба М.), оп. 1, що зберігається у Відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника [4].

За інформацією М. Пакун, архів Мирона Кордуби – 52 од. зб. (7447 арк.) тематично скомпоновано в чотири розділи. «Матеріали до географічного словника Галичини і Буковини» включені до другого розділу. Вони представлені 20 од. зб. (1853 арк.) і систематизовані таким чином: алфавітний список словникових позицій [14-17], матеріали до збірки топографічних назв [19-28], карти населених пунктів [29], топонімічні описи, які здійснили різні особи [30-33] [5].

Попереднє ознайомлення з архівними матеріалами до географічного словника Галичини і Буковини дозволяє нам зробити висновок про необхідність його ретельного самостійного опрацювання як надзвичайно важливого українознавчого твору. Наша нинішня розвідка може лише побіжно окреслити окремі складові цього унікального географічного рукопису.

Все різноманіття географічних назв осель Галичини і Буковини доктор Мирон Кордуба зводив до трьох «великих громад»: I. Краєзнавчі назви (за прикметами). II. Особові назви осель. III. Інші (менші) групи назв осель. Нами зроблена спроба візуалізувати результати класифікації географічних назв осель Галичини і Буковини доктора Мирона Кордуби у вигляді рис. 1, що охоплює як три основні «громади», так і 21 групу назв населених пунктів.

Рис. 1. Класифікація географічних назв осель Галичини і Буковини (Кордуба М., 1924, 1938, 1939, 1941)

Підсумовуючи основні результати географічних досліджень проф. Мирона Кордуби у галузі української топоніміки, приходимо до висновків, що вченим:

- обґрунтовано, що географічні назви населених пунктів, річок, гір, лісів і т. п. слід подавати так, як їх вживає місцеве населення;
- здійснено організацію та зібрано багатющий матеріал до географічного словника Галичини і Буковини, що включає топографічні назви, картосхеми та діалектні топоназви їх населених пунктів;
- розроблено розгорнуту класифікацію географічних назв осель Галичини і Буковини, що охоплює три основні «громади» (краєзнавчі, особові та інші) та 21 «менші» групи назв населених пунктів;
- широкі обговорення, усталення та видання загально визнаних офіційних збірок географічних назв та імен – визначені «найпекучішими» завданнями українських топонімістів, що потребують першочергового виконання.

Бібліографія

1. Кордуба М. Кілька слів про руску географічну номенклатуру. / М. Кордуба // Промінь. 1905. - 1 квіт. (чис. 70. С. 88-89).
2. Кордуба М. Михайло Максимович і перші дослідження над українськими географічними назвами. / М. Кордуба // Записки НТШ. 1928. Т. 149. - С. 1-8.
3. Кордуба М. Що кажуть нам назви осель? / М. Кордуба // Львів: Наша Батьківщина. 1938. - С. 20-21.
4. [Особистий архів]: Кордуба М. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 61 (Кордуба М.). / М. Кордуба // Оп. 1. 74-47 арк.
5. Пакун М. «Матеріали до географічного словника Галичини і Буковини» (1910-1923) як складова частина особистого архіву Мирона Кордуби відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. / М. Пакун // Записки Львівської національної бібліотеки України ім. В. Стефаника. - 2013. Вип. 5 (21). - С. 422-434, 425.

*Грицьку В.С.
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

ВПЛИВ ЗМІН КЛІМАТУ НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Одним із головних компонентів природи, що визначає можливості розвитку туристичної діяльності у будь-якому регіоні світу є клімат. Саме клімат та його особливості визначають попит. Вибираючи місце для відпочинку, турист найперше цікавиться яким є клімат і погода, наскільки вони будуть сприяти гарному відпочинку.

Клімат та погода мають значний вплив на самопочуття людини і часто є визначальними для розвитку масової туристичної діяльності в багатьох регіонах. Відзначимо, що сприятливий помірний, субтропічний та навіть тропічний клімат дозволяє розвивати майже всі види туристичної діяльності. Тоді як несприятливі арктичний та субарктичний (антарктичний та субантарктичний) клімат є неприйнятними для здоров'я людини, особливо європейців. Також екваторіальний клімату з його високими температурами та вологістю не створює належних умов для розвитку туристичної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та постановка проблеми. В Україні дослідженнями природних туристичних ресурсів, а отже і клімату, займалися багато вчених [1-5]. У своїх наукових публікаціях вони давали глибоку характеристику цим ресурсам, робили класифікації, приводили чіткі приклади їх застосування [1, 2, 5]. Останні події в світі, що були пов'язані із захворюваннями людей на COVID-19 та загостренням ситуації на туристичному ринку, змусили туристів багатьох країн переглянути традиційні локації літніх відпочинків. Все більша увага приділяється регіонам із помірним кліматом, до якого і відноситься Чернівецька область. Автором статті було поставлено завдання розглянути як саме

впливає клімат та його зміни на розвиток туристичної діяльності в області.

Виклад основного матеріалу. Для оцінки кліматичних особливостей і придатності клімату для туризму на локалізованому рівні Кузиком С.П. [2] запропоновано такі показники: середньодобова температура повітря; швидкість вітру; кількість випадків із дощем та іншими несприятливими умовами (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка придатності клімату для туристичної діяльності
(складено за даними [2])

<i>Оцінка придатності клімату</i>	<i>Кількість днів із придатною середньодобовою температурою</i>	<i>Повторювання випадків із сильним вітром (>10м/сек)</i>	<i>Дощі й інші несприятливі умови(кількість випадків), %</i>
Непридатний	<10	>75	>75
Малопридатний	10-20	50-70	50-75
Умовно-придатний	19-40	25-49	25-49
Придатний	41-46	10-24	10-24
Найпридатніший	>60	<10	<10

Отже, за результатами оцінки придатності клімату для туристичної діяльності на локалізованому рівні (табл. 1) виявлено, що найсприятливішими є території, де кількість днів із сприятливою температурою (середньодобова температура у межах (+15°)-(+20°С)) становить понад 60 %, а повторюваність випадків із сильними вітрами (більше ніж 10 м/с) – менше 10 %. Тривалість несприятливих природних явищ (кількість) становить не більше ніж 10 %. У вивченні впливу клімату на туризм не варто покладатися тільки на стандартні кліматичні дані, необхідно мінімізувати використання середніх значень та максимілізувати використання фактичних (дійсних) спостережень [6].

Кліматичні ресурси є досить стабільним чинником розвитку туризму в Чернівецькій області. Клімат краю визначається як помірно-континентальний з помірно м'якою зимою та теплим літом. Його зміни відповідають загальним тенденціям зміни кліматичних параметрів у загальному масштабі. Як свідчать дослідження місцевих метеорологів, глобальне потепління торкнулося і Чернівецької області [7]. Останнє десятиліття було найтеплішим за 150 років, а 1998 і 2005 зареєстровані як найбільш спекотні роки. Протягом минулих 135 років середня річна температура повітря змінювалась від 6,2°C 1933 р. до 10,1°C 2007 р. Найчастіше аномально високі середньорічні температури повітря спостерігались протягом 1990-2012 років. Чітка тенденція до підвищення середніх річних температур повітря почала з'являтися після 1989 року і простежувалася по 2012 рік включно. Протягом останніх 24 років спостерігалось підвищення середніх значень температур усіх місяців року. Найбільш помітним було зростання температур зимових і весняних місяців, яке складало +1,5-2,5°C. Теплішими стали і літні місяці, для яких підвищення температур становило +1,5-1,6°C. Значно теплішими стали зими і весни, помірно потеплішали літньо-осінні сезони. Змін зазнала не лише середня температура, а й кількість опадів, напрямок вітру, терміни формування снігового покриву тощо.

Аналіз характеру змін вітрового режиму в Чернівцях показав, що протягом останнього 12-річного періоду на 5-7 % зменшилась кількість випадків вітрів північно-західного напрямку, проте суттєво – на 10-12% – збільшилась кількість вітрів північного і південного напрямків. Щодо кількості випадків із дощем та іншими несприятливими умовами то за останні 24 роки спостерігається незначна тенденція до їх зменшення. Про зміни у кліматі говорять і фенологічні дослідження. В Кельменецькому районі кілька років підряд, без якогось додаткового захисту, росте і зимою не замерзає інжир. Як відомо, інжир це рослина субтропічного клімату [7].

При рекреаційній оцінці клімату необхідно брати до уваги ще одну обставину: в системі «людина – рекреаційна територія» мінливий не тільки об'єкт, але й суб'єкт оцінки, оскільки властивості

людини «від місця до місця» також різняться. Так, мешканці холодних і теплих, вологих і сухих районів неоднаково реагують на одні й ті ж погодні умови. Тому, оцінюючи комфортність певної території, необхідно чітко уявляти, з мешканців яких районів буде складатись ринок збуту [7].

Загалом же в Чернівецькій області можна говорити про просторові відмінності кліматичних ресурсів у розрізі природних зон – рівнинної, передгірної та гірської. Саме їм відповідають кліматичні зони, які відрізняються за температурою, вітровим режимом та несприятливими погодними випадками що мають суттєвий вплив на розвиток туризму в області.

Висновки. Отже, проаналізувавши кліматичні зміни, що мають місце в Чернівецькій області, ми можемо говорити про їх позитивний вплив на розвиток туризму в краї. Саме збільшення температури повітря, зменшення випадків вітрів північно-західного напрямку розширюють межі «придатного» та «найпридатнішого» клімату для туристичної діяльності, а це в свою чергу сприяє покращенню розвитку туристичної діяльності.

Бібліографія

1. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: / О.О. Бейдик // Монографія. - К.: Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2001. - 395 с.
2. Кузик С.П. Географія туризму: / С. П. Кузик // навч. посіб. - Львів. нац.ун-т ім. І. Франка. - К.: Знання, 2011. - 271 с.
3. Смаль І.В. Основи географії рекреації і туризму / І. В. Смаль // Навч. посіб. - Ніжин. держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. - Ніжин, 2004. - 263 с.
4. Смаль І.В. Туристичні ресурси світу. / І.В. Смаль. - Ніжин: Вид-во Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2010. - 336 с.
5. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія / Н.В. Фоменко, І.Б. Рижий // Підруч. для студ. екол. спец. вищ. навч. закл. - Івано-Франківськ, 2001. - 240 с.

6. Карамова А.С. Влияние составляющих климата на туризм. / А.С. Кирамова // Известия Сочинского гос. Унив-та. - № 4-1 (27) 84 2013. - С. 84-86.

7. Ніколаєв А.М. Зміна клімату в Чернівецькій області. Режим доступу: <https://pogliad.ua/ru/news/chernovtsy/ostanni-24-roki-serednya>.

Костащук В.І.

Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича

Чернівці, Україна

ТРАНСПОРТНО-ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

Постановка проблеми. Розвиток туризму передбачає переміщення значної кількості туристів і рекреантів з регіонів постійного проживання в регіони отримання відповідних рекреаційно-туристичних послуг. Тому на розвиток туризму значний вплив має транспортно-географічне положення (ТГП) регіону. ТГП впливає на транспортну доступність рекреаційно-туристичних ресурсів, кількість туристів які відвідують регіон, а також на якість туристичних та рекреаційних послуг.

Аналіз останніх досліджень. Актуальні питання впливу транспорту на розвиток туризму розкрито в наукових працях Коржилова Л.І. [1]. Медвідь Л.І., розкриває вплив транспортної інфраструктури на розвиток туризму в регіоні [2]. Пріоритетні напрямки розвитку транспортної системи в Західній Україні аналізуються в працях Пікулик О.Б. [3]...

Метою роботи є дослідити особливості ТГП Чернівецької області як чинника розвитку міжнародного туризму.

Виклад основного матеріалу. Транспортно-географічне положення розкривається в забезпеченості транспортної доступності території із суміжних регіонів. Чернівецька область

незважаючи на розміри території (найменша за даним показником в Україні) має вигідне транспортно-географічне положення в контексті розвитку міжнародного туризму. Це обумовлено наступними аспектами:

1) Через територію області проходить цілий ряд автомобільних шляхів міжнародного та загально-державного значення, які мають продовження в сусідніх країнах – Румунії та Молдові;

2) В області сформувалась досить розвинена мережа залізничних колій, в межах яких функціонує ряд приміських, міжміських та міждержавних пасажирських перевезень;

3) В обласному центрі м. Чернівці працює аеропорт, який має статус міжнародного.

Головною автотранспортною артерією яка має не тільки загальноукраїнське значення але і відноситься до загальноєвропейських транспортних коридорів є автомобільна дорога **М19** Доманове (на Брест) — Ковель — Чернівці — Порубне (на Бухарест). Даний автошлях є складовою частиною Європейського автомобільного маршруту E85, який розпочинається в м. Клайпеда (Литва) і закінчується в м. Александруполіс (Греція) і має загальну протяжність близько 2300 км. Зазначений автомобільний маршрут з'єднує наступні країни: Литва – Білорусь – Україна – Румунія – Болгарія – Туреччина – Греція таким чином сполучає Прибалтійські країни з Причорноморськими та Балканськими. Таким чином даний автомобільний шлях має виключне значення для розвитку міжнародного туризму адже дозволяє здійснювати автомобільні подорожі з країн Північної і Центральної Європи в країни Південної Європи та Туреччину. Біля міст Каунас, Вільнус (Литва), Брест (Білорусь), Ковель, Луцьк, Рівне, Тернопіль, Чернівці (Україна), Сучава, Роман, Бузу, Бухарест (Румунія), Русе, Плоско-Косово, Велико Тирново (Болгарія), Едірне (Туреччина) він перетинається із іншими загально-європейськими автомобільними транспортними шляхами. [4] Розташування біля цього автомобільного шляху, за умови розвитку відповідної туристичної інфраструктури та надання відповідних рекреаційно-туристичних послуг дозволяє істотно розвинути міжнародний

туризм на основі використання міжнародних транзитних туристичних потоків.

Автомобільний шлях Н10 є найкоротшим і найзручнішим для сполучення між Чернівецькою областю та Польщею, Угорщиною і Словаччиною. Власне через Чернівці зазначені країни отримують автомобільний вихід до Румунії (через М19) та Молдови. В районі міста Стрий автомобільний шлях Н10 перетинається із загальноєвропейськими Е50 та Е471. Власне останній має продовження до одного із найважливіших автомобільних вузлів України – міста Львів. Окрім того з'їхавши біля Івано-Франківська на Н09 автотуристи мають змогу напряму потрапити до м.Львів. Таким чином дана автомобільна дорога має вагомим значення для розвитку міжнародного туризму в Чернівецькій області.

Автомобільна дорога Н03 поєднує місто Чернівці із столицею України містом Києвом адже в районі міста Житомир перетинається із автомобільною дорогою Е40, яка розпочинається в м. Кале (Франція) і проходить через Бельгію, Німеччину, Польщу, Україну, Росію, Казахстан, Узбекистан, Туркменістан і Киргизстан із казахським містом Ріддер біля кордону з Російською Федерацією. Окрім того біля м. Хмельницький Н03 перетинається із автомобільною дорогою загальноєвропейського значення Е50, яка в свою чергу розпочинається в м. Брест (Франція) і закінчується в м. Махачкала (Росія). Отже даний автомобільний шлях забезпечує зручне автомобільне сполучення не тільки із Києвом та центральними регіонами України а із значною кількістю європейських та азіатських країн, що є вагомим сприятливим чинником розвитку міжнародного туризму в досліджуваному регіоні.

Важливим для розвитку міжнародного туризму видом сухопутного транспорту є залізничний. Залізничними коліями Чернівецька область з'єднана як із найважливішими культурно-історичними та економічними центрами України так і з країнами Європи. Найважливішими залізничними напрямками є:

1) Чернівці – Коломия – Івано-Франківськ - Львів, який дозволяє налагодити прибуття міжнародних туристів із Львова,

який як відомо є не тільки „західними воротами” України але і одним із найбільших історико-культурних центрів із високим рівнем розвитку туристичної галузі. Створення ефективного залізничного сполучення разом із підвищенням якості послуг в цьому напрямі дозволить істотно наростити кількість іноземних туристів із країн Європи. Перш за все це стосується громадян країн західних сусідів України (Угорщина, Словаччина, Польща).

2) Іншим важливим напрямком пасажирського залізничного сполучення є залізнична колія, що сполучає населені пункти Чернівці – Новоселицю – Мамалигу – Ларгу (Молдова) – Кам’янець-Подільський – Дунаївці – Гречани – Хмельницький – Вінницю – Козятин – Фастів – Київ. Зазначений залізничний маршрут дозволяє залучити залізничне сполучення для налагодження доставки міжнародних туристів із столиці України, а також таких міст, як Хмельницьк, Вінниця та Кам’янець-Подільський, який до того ж є одним із найважливіших історико-культурних центрів України.

Загалом для Чернівецької області притаманний високий рівень щільності залізничних колій, що сприяє розвитку приміського залізничного сполучення.

Таким чином в Чернівецькій області рівень розвитку залізничної транспортної мережі дозволяє залучати її для інтенсифікації розвитку міжнародного туризму, однак наявні можливості наразі використовуються недостатньо.

Окрім наземного транспорту в м. Чернівці наразі діє міжнародний аеропорт, який може використовуватись як для регулярних так і для чартерних пасажирських перевезень в різні країни світу. Наразі в аеропорту проводиться реконструкція з метою розширення спроможностей щодо прийому та відправки літаків. Для потенційних туристів у 2018 році діяли тільки два регулярні авіарейси: Чернівці – Київ та Чернівці – Бергамо (Італія) (діяв у період з 28 квітня по 29 вересня 2018 року). Окрім того авіакомпанії „Браво” та „МАУ” здійснюють з Чернівців чартерні рейси за маршрутом Чернівці – Анталія.

Таким чином транспортно-географічне положення Чернівецької області є сприятливим для розвитку міжнародного туризму, однак потенційні можливості використовуються недостатньо.

Висновки. Чернівецька область є прикордонною і через її територію прокладено ряд автомобільних шляхів міжнародного та загальнонаціонального значення, що створює сприятливі умови для розвитку міжнародного туризму. Однак залізничне та авіаційне сполучення регіону є недостатнім та створює певні обмеження щодо розвитку міжнародних туристичних поїздок в регіон.

Бібліографія

1. Коржилов Л.І. Система транспорту в туризмі. Ключові елементи та їх проблематика [Електронний ресурс] / Л.І. Коржилов // Інфраструктура ринку. - 43/2020. - Режим доступу до ресурсу: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/43_2020_ukr/5.pdf.

2. Медвідь Л.І. Транспортна інфраструктура як важливий чинник розвитку туристичної галузі регіону. / Л.І. Медвідь // Геополітика і екогеодинаміка регіонів. 2014. № 10. С. 154-157.

3 Пікулик О.Б. Пріоритетні напрями розвитку транспортної системи Західного регіону України в умовах європейської інтеграції / О.Б. Пікулик // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – 2008. - № 7. - С. 284-291.

4. Мапа-довідник Е-маршрутів від Європейської економічної комісії ООН, [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <http://www.unecsc.org/fileadmin/DAM/trans/conventn/MapAGR2007.pdf>

5. Kostashyk V. Transport as a factor of tourism development / V. Kostashyk // Main Theme of 30th jubilee International Scientific Conference on „Structural Transformations of Industry and Services in Spatial Systems - Research-related Issues”. - Cracow-Warsaw, 2014. - P.60.

*Прасул Ю., Дарієнко Д., Чудінов А.
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

АЛЬТЕРНАТИВНА ТУРИСТИЧНА ДОСТУПНІСТЬ ЯК ОЦІНКА ТУРИСТИЧНО-КОНКУРЕНТНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІЇ

Постановка проблеми. З кожним роком розвиток різних сфер суспільства прискорюється, що безумовно впливає на число та якість «людських необхідностей». Прикладом може слугувати туристична галузь, що в останній час виходить на новий рівень і дедалі більше стає однією з основних сфер у розвитку держав світу. Проте не будь-яка територія здатна забезпечити надання туристичних послуг на належному рівні, тобто не є туристично спроможною.

Аналіз останніх досліджень. Під туристичною спроможністю території ми розуміємо здатність певної території надавати послуги з туристичної діяльності (приймати туристів, надавати різноманітні послуги з розселення, харчування, послуги соціально-культурного спрямування, забезпечувати правові, медичні та екологічні потреби тощо), не навантажуючи при цьому корінні процеси розвитку суспільства та території. Дослідження питань туристичної спроможності території шляхом визначення альтернативності започатковані О. Кусковим [1], М. Окландером [2] років 10 тому. Сьогодні у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна розпочалися активні дослідження з цього напрямку, враховуючи, що це найкращі, на наш погляд, можливості визначення сильних та слабких сторін.

Метою є відображення можливостей врахування альтернативної туристичної доступності при визначенні конкурентоспроможності території у туристичній галузі.

Виклад основного матеріалу. Конкурентність є сучасним двигуном у розвитку всіх сфер господарства, тобто діяльності

людини. Саме цей процес можна простежити у будь-якій галузі і туристичне середовище не є винятком. Конкуренція може бути активною та пасивною, зокрема через визначення спроможності та альтернативи. Складаючи маршрут своєї подорожі, турист обирає територію, а згодом місця та об'єкти відвідування у межах деякого списку, що містить позиції, які потенційно можуть задовольнити його потреби – це початок, або зав'язка, пасивної конкуренції. Далі турист детальніше розглядає аспекти, що відповідають або не відповідають його запитам, відкидаючи окремі варіанти, що можна назвати розвитком конкуренції. У списку залишаються позиції, які так чи інакше можуть задовольнити бажання туриста – кульмінація пасивної конкуренції, і вже розв'язкою цього процесу є обрання одного варіанта, що є найкращим відносно інших можливостей. Якщо цей метод піднести саме до оцінки, зокрема туристичної конкурентоспроможності, то можемо до цього використати поняття «альтернативної туристичної доступності території» не тільки з точки зору туриста, але і органів управління, підприємницьких структур тощо.

Таким чином, альтернативна туристична доступність території – можливість території бути обраної туристами для відпочинку серед інших подібних чи близьких територій [3]. Територію при цьому оцінюють відносно інших (однієї або декількох), при цьому оцінювана територія може не володіти певним критерієм оцінки (в залежності від потреб це може бути як негативним, так і позитивним явищем), володіти на певному задовільному чи достатньому рівні або критерій оцінки відповідає високому рівню розвитку. Тож, «оптимальним шляхом для визначення альтернативної туристичної доступності є використання методу бального рейтингу, що полягає в розгляді за рейтинговим підходом місця окремих територій як системних об'єктів. Такий підхід дозволяє оцінювати території одна відносно до одної» [4, ст. 203]. Згідно з цим методом, кількість ступенів шкали будуть дорівнювати кількості об'єктів оцінювання, зокрема кількості інших територій відносно яких здійснюємо оцінку і визначаємо конкурентоспроможність. Якщо порівнюємо, наприклад Черкаську

чи Миколаївську область з сусідами, то оцінюємо території за 5-ти бальною шкалою, якщо Волинську область, то – за трьохступеневою шкалою. Найвищий бал (найвищий ступінь) буде відповідати лідерським властивостям і сильним сторонам. Використовуючи бальний метод до оцінювання можливості території, порівнюючи її з іншими обраними, можемо стверджувати, що альтернативна туристична доступність це відносний кількісний показник конкурентності території на заданому територіальному ринку туристичних послуг.

Висновки. Аналіз результатів проведених досліджень та безпосередньо запропонованої методики рейтингового підходу за сумою балів переконливо свідчить про можливість її використання не тільки при аналізі туристичних пропозицій з точки зору туриста, але і під час розробки SWOT-матриці, стратегії розвитку туристичної галузі, визначення напрямів вигідного інвестування тощо, на що і будуть спрямовані подальші дослідження.

Бібліографія

1. Окландер М.А. Проблеми формування маркетингової системи країни. / М.А. Окландер К.: Наукова думка, 2002. 167 с.
2. Кусков А.С. Рекреационная география / А.С. Кусков, В.Л. Голубева, Т.Н. Одинцова // Учебно-методический комплекс. М.: - 2005. - С. 414.
3. Прасул Ю.І. Альтернативна туристична доступність як фактор визначення конкурентних позицій території. / Ю.І. Прасул, В.Г. Клименко, Я.Р. Мельник, А.А. Андреева // *Topical issues of the development of modern science: Abstracts of the 7th International scient. and pract. conf.*, 11–13.03.2020, Sofia, Bulgaria. Sofia, Bulgaria : ACCENT, 2020. P. 381–384.
4. Бубир Н., Клименко В., Мельник Я., Прасул Ю. Альтернативна туристична доступність: сутність, досвід, апробація (на прикладі Черкаської області). Конструктивна географія і картографія: стан, проблеми, перспективи: / Н. Бубир, В. Клименко, Я. Мельник, Ю. Прасул // Матеріали міжнар. наук.-практ. онлайн-конф., м. Львів, 1-3 жовтня 2020 р. Львів, 2020. С. 202-205.

**ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ, ПРОГНОЗНІ ОЦІНКИ
ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗИ
УКРАЇНИ**

*Тиханович Є.Є., Білецький М.І., Котик Л.І.
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ У СІЛЬСЬКИХ
НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ СУДОВОВИШНЯНСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

В умовах здійснення адміністративно-територіальної реформи актуальним є означення перспективних напрямків господарської діяльності новостворених територіальних громад, які виконуватимуть роль бюджетонаповнюючих сфер господарства. Особливо гостро ця проблема означена для сільських населених пунктів, які характеризуються розвитком процесів депопуляції, знелюднення, безробіття, означаються занепадом промисловості та присадибного сільського господарства [2], стагнацією соціальної сфери та відсутністю чітких векторів подальшого економічного розвитку. Однією з територіальних громад для сільських населених пунктів якої розвиток туризму може стати основою розв'язання сформованих соціально-економічних проблем є Судововишнянська ТГ (СВ ТГ) Львівської області.

Проблеми розвитку туризму СВ ТГ у контексті формування візії громади та означенні економічних сценаріїв її функціонування частково розглянуті у рамках освітньо-практичної програми «Інтегроване просторове планування для об'єднаних територіальних громад» (впроваджена за підтримки «U-LEAD з Європою») [6]. З історико-краєзнавчого погляду, І. Саган [5] узагальнив

краєзнавчо-туристичні ресурси території дослідження, Т. Дмитрасевич [4] детально розкрив історію розвитку м. Судова Вишня та його околиць. Науковцями Львівського університету проаналізовано туристичний потенціал сільських населених пунктів СВ ТГ [3] та обґрунтовано доцільність формування і популяризації туристичного кільця «Дерев'яні церкви Судововишнянщини» [1].

Означення перспективних напрямків туризму для сільських населених пунктів СВ ТГ виходячи з їхнього природо-, соціально-економічного, історико-культурного потенціалу та особливостей географічного положення є метою статті.

СВ ТГ охоплює 18 сільських населених пунктів та м. Судова Вишня; характеризується компактністю, високою густотою населення та значним показником сезонної трудової міграції [6]; має диверсифіковану структуру господарства з пріоритетом розвитку агровиробництва та промисловості будівельних матеріалів; орієнтується на модернізацію соціальної сфери, зокрема транспорту, освіти, туризму; визначається історично сформованим брендом території – м. Судова Вишня [1, 2].

У природо-географічному відношенні громада розташована у межах Зовнішньої зони Передкарпатського прогину з широкими, плоскими, злегка хвилястими межиріччями, які використовуються під сільськогосподарські угіддя або зайняті сосновими і сосново-буковими лісами.

В історико-культурному руслі — це давня освоєна територія із збереженими архітектурними (замки, сакральні, оборонні, житлові споруди), культурними (місця боїв, музеї, місця життя і діяльності відомих особистостей тощо) пам'ятками та автентичною побутовою культурою населення Надсяння.

Проведення польового дослідження сільських населених пунктів СВ ТГ та врахування особливостей їхнього транспортно-географічного розташування, транспортної доступності, природних умов і розвитку соціальної інфраструктури сільських населених пунктів СВ ТГ [1, 3, 4] дало змогу виокремити десять перспективних напрямків туризму, розвиток яких може мати місце у громаді (табл. 1).

Таблиця 1

Перспективні напрямки розвитку туризму у сільських населених пунктах СВ ТГ

Сільські населені пункти	Напрямки туризму									
	Рекреаційний	Історико-культурний	Релігійний	Сентиментальний	Фестивальний	Вихідного дня	Кінний	Екскурсійний	Зелений	Агротуризм
Довгомостиська	+	+	+	+				+		+
Бортятин	+	+		+		+		+		
Княжий міст	+					+			+	
Новосільці									+	
Дмитровичі		+	+	+	+	+		+	+	+
Волостків		+	+	+		+		+	+	
Загороди									+	
Заріччя									+	
Дидятичі		+	+	+	+	+		+	+	
Вовчищівичі		+	+	+		+		+		+
Кульматичі		+		+					+	
Велика Діброва									+	
Мала Діброва									+	
Малі Мокряни		+	+	+	+	+	+	+	+	
Великі Мокряни		+	+	+		+	+	+	+	

Берці									+	
Макунів		+	+	+		+		+	+	
Шишоровичі		+	+	+	+	+		+	+	

Найспроможніша СВ ТГ у сфері розвитку зеленого туризму та туризму вихідного дня. Сприяє цьому віддаленість сільських поселень від екологічно небезпечних об'єктів господарювання, малолюдність частини сільських поселень, що приваблює туристів-поціновувачів тиші й усамітнення, збереженість та мальовничість природних ландшафтів краю. Спроможна СВ ТГ у плані розвитку історико-культурного, сентиментального, релігійного та екскурсійного туризму, який орієнтований на відвідування пам'ятних історичних об'єктів краю, місць локалізації архітектурних й сакральних споруд, зокрема, унікальних дерев'яних церков Надсяння. Наявність на території громади агрогосподарств (сс. Довгомостиська, Дмитровичі, Кульматичі) – основа для розвитку агротуризму, що вдало поєднується в населених пунктах з екскурсійним туризмом та туризмом вихідного дня запорукою чого є зручне транспортно-географічне положення поселень. Натомість рекреаційний і фестивальний (сс. Дмитровичі, Дидятичі, Малі Мокряни, Шишоровичі) туризм зараз потребує актуалізації на фоні “коронавірусного холоду” та стагнації туристичної сфери регіону.

Сформованими центрами розвитку рекреаційного туризму СВ ТГ є поселення Довгомостиська, Бортятин, Княжий міст, де функціонують бази відпочинку, що надають туристично-рекреаційні послуги орієнтовані як на внутрішнього так і міжнародного туриста.

СВ ТГ має високу спроможності для розвитку туризму головними напрямками якого є зелений туризм, туризм вихідного дня, історико-культурний, релігійний, сентиментальний туризм.

Бібліографія

1. Білецький М. *Дерев'яні церкви Судовошишняниціни як дестинації історико-культурного туризму* / М. Білецький, Є. Тиханович, Л. Котик // *Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід: матер XV Міжнар. наук-практ. конф.* - Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021. - С. 31-37.
2. Білецький М.І. Туризм як інноваційний вектор розвитку господарства Львівської області / М. Білецький, Л. Котик // *Сучасні проблеми розвитку туризму в Україні: зб. матер. міжнар. наук. практ. конф.* - Львів : Галич-Прес, 2019. - С. 77-87.
3. Білецький М. І. Туристичний потенціал сільських населених пунктів Судовошишнянської ТГ. / М. Білецький, Л. Котик, Є. Тиханович // *Туристичний потенціал Судовошишнянської територіальної громади Львівської області: стан і перспективи розвитку: зб. матер. наук.-практ. конф.* - Львів, 2021. - С. 179-194.
4. Дмитрасевич Т.А. *Благословляю вишенські стежини ...* / Т.А. Дмитрасевич. - Т. 1. -Львів : Вид-во ЛНУ, 2016. - 421 с.
5. Саган І. *Мостищина: краєзнавчі розмаїтості* / І. Саган. - Мостиська, 1994. – 48 с.
6. Судовошишнянська міська ОТГ [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://hromada.canactions.com/sudovovyshnianska>.

Прасул Ю.І., Лобачик А.В.

*Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна,
м. Харків, Україна*

МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ НА ХЕРСОНЩИНІ

Постановка проблеми. Потреба у відновленні фізичних та духовно-емоційних сил населення стає все актуальнішою в суспільстві. Туризм та рекреація займають ширший спектр в соціально-економічному становищі Херсонської області порівняно з

останніми роками, наразі це один з головних секторів сфери послуг, що стрімко розвивається під дією багатьох загальних і специфічних чинників (підвищення доходів населення, зростання інтересу до внутрішньорегіональних туристичних об'єктів, збільшення кількості вільного часу). Саме рекреація і туризм є невід'ємними складовими життєдіяльності кожної людини, яка втрачає сили в ході виконання професійних обов'язків [1]. Одним з найперспективніших видів туризму, що здатен виконати ці функції є лікувально-оздоровчий туризм.

Аналіз останніх досліджень. Ураховуючи актуальність лікувально-оздоровчого туризму, досить велика кількість вітчизняних науковців, зокрема О.О. Бейдик, І.І. Волкова, С.В. Дубінський, В.І. Стафійчук, О.О. Федякін, мають низку наукових розробок з даної теми.

Метою є визначення можливостей розвитку лікувально-оздоровчого туризму на Херсонщині, проаналізувавши його рекреаційний потенціал.

Виклад основного матеріалу. Лікувально-оздоровчий туризм базується на бальнеологічних ресурсах – природних лікувальних речовинах, зокрема природних мінеральних водах (без специфічних компонентів та властивостей, вуглекислих, сірководневих, залізистих, миш'якових, йодобромних, радонових борвмісних, слабомінералізованих з високим вмістом органічних речовин), пелоїдах, озокеритах, що використовуються для немедикаментозного лікування та оздоровлення на курортах і поза ними [2]. Усі названі вище елементи позитивно впливають на психічне здоров'я рекреанта та відновлюють роботу організму людини на потрібному рівні. Саме з використання бальнеологічних ресурсів розпочався розвиток курортного господарства, який є перспективним видом рекреаційного господарства на території Херсонської області.

Херсонщина – територія з вигідним географічним положенням, високим природним туристично-рекреаційним потенціалом, зокрема з достатньою кількістю для розвитку лікувально-оздоровчого туризму бальнеологічними ресурсами. За даними

Управління туризму та курортів Херсонської обласної державної адміністрації на території області розвідані понад 150 унікальних бальнеологічних ресурсів, які є так важливими для розвитку виду туризму, що досліджується. Найчисельнішою групою є мінеральні і термальні води (126 джерел), лікувальні грязі представлені 22 джерелами, ропа солоних озер – 7 джерелами. Усі вони мають перспективи бути використаними у рекреаційній діяльності [3]. Але дійсне рекреаційне навантаження мають тільки 13 об'єктів (табл. 1), що становлять не більше десятої частини від усіх бальнеологічних ресурсів. У територіальному аспекті особливо вирізняється південно-західна частина Херсонщини, для якої характерна різноманітність родовищ сульфідних мінеральних вод. З джерел лікувальних грязей використовуються мулові органо-мінеральні сульфідні грязі солоних озер та лиманів Азово-Чорноморського регіону [4].

Таблиця 1

Ресурсна база лікувально-оздоровчого туризму [4]

<i>Назва курорту</i>	<i>Лікувальні фактори</i>	<i>Медичні показання</i>
оз. Грязьове	сульфідна мулова грязь	опорно-руховий апарат, нервова система
оз. Салкове	сульфідна мулова грязь	захворювання шкіри, гінекологічні та урологічні хвороби
оз. Кругле	хлоридно-натрієва ропа	система кровообігу, система травлення
Гопри	сульфідна мулова грязь, хлоридно-натрієва ропа	опорно-руховий апарат, периферійна нервова система, гінекологія
оз. Генічеське	сульфідна мулова грязь, ропа	опорно-руховий апарат, нервова система
оз. Прокопівське	сульфідна мулова грязь	гепатобіліарна система
оз. Червоне	натрієво-бромна ропа	опорно-руховий апарат, нервова система
Арабатська стрілка	йодно-бромні води	нервова система, система травлення

На території області здійснюють свою діяльність на основі бальнеологічних ресурсів такі санаторії як «Чайка», «Арабатська стрілка», «Золота нива», «Гопри». Останній заклад, що знаходиться в м. Гола Пристань щорічно оздоровлює більше 3000 рекреантів при цілорічному функціонуванні, використовуючи при цьому сульфідно-мулові лікувальні грязі озера Солоне, запаси яких складають 87 тис. км². Розвиток туристичної інфраструктури сприятиме використанню таких запасів у раціонально економічному режимі, що дозволить водночас оздоровити більше людей. Запаси грязі в Каланчацькому районі, які займають площу 45 га з товщиною пласту 10-16 м, майже не розроблялися, але вивчення даних ресурсів є перспективними [5].

Висновки. Курортне господарство Херсонської області має досить високий туристично-рекреаційний потенціал, відповідно має спостерігатися позитивна динаміка рівня туристичної інфраструктури. Для цього потрібна активізація підприємців, облаштування місць відпочинку, активна реклама можливостей внутрішнього туризму, впровадження лікувально-оздоровчих турів у міжсезоння.

Бібліографія

1. Дяченко Л.П. Економіка туристичного бізнесу. /Л.П. Дяченко - К.: ЦНД, - 2007. - С. 223.

2. Волошин І.М. Бальнеологічні, лісові і кліматичні, водні туристичні ресурси України, проблеми їх використання. / І.М. Волошин - Львів: - Львівський державний університет фізичної культури, - 2008. - С. 3.

3. Департамент туризму та курортів Херсонської обласної державної адміністрації: офіційний веб-сайт. URL: <https://visitkherson.gov.ua/> (дата звернення: 25.10.2021)

4. Стафійчук В.І. Рекреалогія /В.І. Стафійчук // Навч. посіб. К.: Альтерпрес, 2006. С. 76-86.

5. Офіс інвестицій та розвитку експорту: офіційний веб-сайт. URL: <https://investinkherson.gov.ua/> (дата звернення: 04.11.2021).

*Прасул Ю.І., Терентьєва А. Ю.
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕКРЕАЦІЙНО- ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ У ХОРОЛЬСЬКІЙ МТГ ЛУБЕНСЬКОГО РАЙОНУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Розвиток туристично-рекреаційної сфери є залежним від багатьох показників розвитку країни: економічних, соціальних, політичних, культурних та природничих. Через знижений розвиток однієї з складових, розвиток даної галузі є неповноцінним. Потреба розвитку рекреаційно-туристичної галузі на сьогоднішній день є однією з найбільш перспективних галузей серед країн світу.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми та перспективи розвитку рекреаційно-туристичної галузі розглядається багатьма вченими у різних напрямках туристичної діяльності. До них ми можемо віднести Кифяка В.Ф. [1], колектив Харківської національної академії міського господарства [2], Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна [3] та ін. За даними Звіту про конкурентоспроможність подорожей та туризму на 2019 р. Україна займає 78 місце з 140 країн світу [4]. Таке значення показника сприяє подальшому пошуку проблем та перспектив у вітчизняній індустрії.

Мета. Дослідження спрямоване на виявлення проблем і перспектив у сфері рекреації та туризму на території Хорольської міської територіальної громади в розрізі загального розвитку території.

Виклад основного матеріалу. Хорольська МТГ Лубенського району Полтавської області утворена відповідно до Постанови Верховної Ради України №807-ІХ від 17 липня 2020 р. До складу Хорольської громади увійшли 3 сільські громади і 10 сільських рад, які об'єднали 93 населених пункти (10 старостинських округів) [5].

Громада має значний природний та історико-культурний рекреаційно-туристичний потенціал. В основному він представлений природно-заповідними зонами, архітектурними та історичними пам'ятками. Основними напрямками для розвитку туристичної сфери є культурно-пізнавальний, просвітницький, екологічний та ностальгічний туризм. За сприяння міського населення та підтримки місцевої влади є можливим розвиток попередньо зазначених та нових напрямків, таких як подієвий, гастрономічний, спортивний туризм.

Проте, галузь туризму та рекреації є нерозвинутою на території Хорольської МТГ. Серед основних проблем функціонування рекреаційно-туристичної галузі виділяються наступні:

- низький розвиток інфраструктури: на території громади функціонує незначна кількість закладів розміщення для туристів та рекреантів, відсутня можливість оренди автомобіля, більшість доріг є асфальтованими, однак частина є ґрунтовими, заклади харчування представлені у невеликій кількості;

- незадовільний стан об'єктів туристичного попиту, зокрема Христоріздвяної церкви у с. Вергуни, що є пам'яткою архітектури національного значення і має пошкодження даху, стін та підлоги; Вишняківського маєтку у с. Вишняки з пошкодженнями зовнішніх стін та даху;

- низька інформаційна доступність: на територію громади відсутні будь-які інформаційні брошури та путівники туристично-рекреаційної тематики;

- відсутність кваліфікованих кадрів у сфері туризму та рекреації: у районі немає закладів освіти, що забезпечують підготовку відповідних фахівців; якщо на території проживають кваліфіковані кадри, то вони намагаються проводити свою діяльність у більших містах, наприклад, у Полтаві;

- низька зацікавленість місцевих мешканців у розвитку та динамічному функціонуванні сфери рекреації та туризму.

Зважаючи на основні проблеми та загальний рекреаційно-туристичний потенціал Хорольської МТГ, ми можемо говорити про

те, що туристична сфера є перспективною для даного району. Шляхом раціонального та поступового розвитку туризму територія може стати конкурентоспроможною такому туристично-розвинутому району як Миргородський.

Аналізуючи перспективи рекреаційно-туристичної галузі, ми можемо говорити, що дана галузь сприяє розвитку міської інфраструктури, зокрема покращенню дорожнього покриття, освітленості і фасаду вулиць; економіки району в цілому; надходження коштів від в'їзного туризму; збільшенню зайнятості населення. Також рекреаційно-туристична сфера є однією з найважливіших галузей, що формують імідж території.

Висновки. Отже, для вирішення зазначених проблем потрібно зберегти і покращити рекреаційно-туристичні об'єкти, інфраструктуру міста, інформаційну доступність та свідомість місцевого населення. Вирішення цих проблем дасть можливість для території забезпечити собі більш стабільну економічну ситуацію.

Бібліографія

1. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. / В.Ф. Кифяк. - Чернівці, 2003. - 300 с.
2. Туризм і місто: досвід, проблеми та перспективи: монографія / за заг. ред. І.М. Писаревського. Харків: Харківська національна академія міського господарства, - 2011. - 284 с.
3. Туристичний імідж регіону: монографія / за ред. А.Ю. Парфіненка. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, - 2011. - 312 с.
4. Звіт про конкурентоспроможність подорожей і туризму за 2019 рік. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-travel-tourism-competitiveness-report-2019>.
5. Програма соціального і економічного розвитку Хорольської міської територіальної громади Лубенського району Полтавської області на 2021 рік. URL: http://horol.com.ua/files/11/No33_progma_soc-ekonom_rozvitku_hmr_na_2021_r_23.12.2020.pdf.

РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНА ОСВІТА ТА КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

Атаманюк Я.Д.

*ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНА ОСВІТА БАКАЛАВРІВ ГЕОГРАФІЇ

Постановка проблеми. У сучасних конкурентних умовах на ринку праці значна увага приділяється в закладах вищої освіти якості освіти, її відповідності потребам ринку та вимогам роботодавців. Як показує досвід, від випускників освітніх програм за спеціальністю «географія» та «середня освіта (географія)» роботодавці очікують компетентностей, пов'язаних із розробкою туристичних маршрутів, організацією подорожей та мандрівок тощо. Це вимагає спеціальної фахової рекреаційно-туристичної підготовки географів.

Питання рекреації та туризму постійно знаходились у колі інтересів географів (Преображенський В.С. [1], Крачило М.П. [2-3], Топчієв О.Г. [4], Любщева О.О. [5-6], Кілінська К.Й. [7], Мальська М.П. [8] та інші).

Метою нашого дослідження є аналіз основних тенденцій формування рекреаційно-туристичних компетентностей майбутнього фахівця-географа.

Якісні зміни на ринку освітніх послуг вимагають від випускників освітньої програми «Середня освіта (географія)» швидкої адаптації до умов сучасних закладів загальної середньої освіти, до потреб нової української школи (НУШ). Від вчителя географії поряд із фаховими географічними та педагогічними компетентностями, як правило, очікують:

- вміння організовувати туристично-краєзнавчу роботу у школі, проводити краєзнавчі дослідження з учнями, розробляти проєкти краєзнавчої тематики;

- навичок розробки екскурсійних маршрутів для школярів різного віку та різної тематики (з літературним спрямуванням, біологічного чи економічного спрямування тощо);

- знань, необхідних для розробки маршруту походу вихідного дня та організації цього походу з розрахунком допустимого навантаження, розподілом обов'язків тощо.

Цікавою формою роботи зі здобувачами середньої освіти може стати для вчителя географії організація шкільних туристичних клубів, які учні охоче відвідують і де мають можливість розвитку м'яких навичок (soft skills) через формування екологічної грамотності, здорового способу життя.

Випускники спеціальності «географія» мають можливість працевлаштування у природоохоронних закладах, зокрема ландшафтних парках та заповідниках. Від них роботодавці очікують вміння працювати із відвідувачами різного фаху та віку, подавати грамотно і цікаво інформацію за маршрутом, вести краєзнавчі дослідження тощо.

У сучасних умовах організації освітнього процесу посилення формування компетентностей, які забезпечать вміння та навички рекреаційно-туристичного спрямування у підготовці фахівців з географії може здійснюватися на кількох етапах:

- за рахунок вибіркової складової освітньої програми (пропонуємо ввести до освітньої програми наступні дисципліни: технологія організації краєзнавчо-географічних екскурсій, технологія краєзнавчо-туристичної роботи у закладах освіти);

- через практичну підготовку (укласти угоди і передбачити як один із видів практики для здобувачів спеціальності «Середня освіта (географія)» - у обласних державних центрах туризму і краєзнавства учнівської молоді, а для спеціальності «Географія», як один із варіантів, - у природоохоронних закладах);

- участь на волонтерських засадах у різноманітних акціях, заходах відповідної тематики (на туристичних змаганнях, під час учнівських конференцій чи експедицій, які проводять центри туризму та краєзнавства учнівської молоді, а також при облаштування

туристичних маршрутів, екостежок, прибирання несанкціонованих сміттєзвалищ чи у боротьбі з інвазивними видами на території природоохоронних закладів).

Висновок. Сучасні реалії обумовлюють необхідність розв'язання цілої низки завдань щодо формування комплексних інтегративних компетентностей, які допоможуть випускнику бути конкурентоспроможним на регіональному ринку праці. Забезпечити високу якість освіти допоможе постійна співпраця зі стейкхолдерами, а особливо із роботодавцями. Це допоможе вчасно і оперативно реагувати на нові виклики ринку праці.

Бібліографія

1. Преображенский В.С. Теоретические основы рекреационной географии / В.С. Преображенский. - М.: Наука, 1975. - 172 с.
2. Крачило Н.П. География туризма.- К.: Вища школа, 1987.- 208 с.
3. Крачило М. П. Краєзнавство і туризм: Навч. посіб.- К.: Вища шк., 1994.- 191 с.
4. Ціншен Ван, Топчієв О.Г. Теоретичні та методологічні аспекти рекреаційної географії: сучасний підхід // Укр. геогр. журнал. - 2003. - №1. - С.45-49.
5. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) К.: Альтерпрес, 2002. - 436 с.
6. Країни – лідери туризму [навч.посібн.] / О.О.Любіцева та ін.; за наук.ред проф. Любіцевої О.О. - К.: вид. «Альфа-ПК», 2019. – 382 с. (у співавт.)
7. Кілінська К. Рекреаційно-туристична природно-господарська різноманітність Карпато-Подільського регіону України. /К. Кілінська // Географічні аспекти розвитку туризму на прикладі України та Польщі. Монографія. - Чернівці, Чернівецький національний університет - 2010.
8. Мальська М.П. Адаптація підприємств індустрії гостинності до вимог зовнішнього середовища / М. П. Мальська, В. Л. Кізіма, І.З. Мункачій. // Економіка. Управління. Інновації. Серія: Економічні науки.- 2018. - Вип. 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2018_1_12

УХВАЛА

II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, присвяченої 145-річчю географічної освіти в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича «Рекреаційно-туристичне природокористування в Україні: сучасний стан і перспективи»

(Прийнята на пленарному засіданні конференції 28-29 жовтня 2021 р.)

28-29 жовтня 2021 року на базі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Міністерства освіти і науки України відбулася II міжнародна науково-практична конференція **«Рекреаційно-туристичне природокористування в Україні: сучасний стан і перспективи»**

Ініціатором проведення виступила кафедра соціальної географії та рекреаційного природокористування географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Для участі в конференції було заявлено і подано 21 доповіді від 35 науковців-співавторів та фахівців із Києва, Львова, Луцька, Івано-Франківська, Умані, Харкова, Чернівців.

Програма конференції повністю виконана та видано наукові праці за результатами проведення конференції.

Організатори дякують усім учасникам за виявлений інтерес до конференції.

У своїх виступах учасники конференції розглянули наступні науково-практичні проблеми:

- 1) сучасні економічні, соціальні та рекреаційні студії України: їх значення для розвитку рекреаційно-туристичного природокористування;
- 2) географія рекреаційно-туристичного природокористування України;
- 3) світова рекреаційна географія та туристика: сучасні аспекти дослідження;

4) туристичні маршрути у структурі рекреаційно-туристичного природокористування;

5) ринок рекреаційно-туристичних послуг України;

6) регіональна рекреаційна географія та туризмознавство: сучасний стан;

7) проблеми, перспективи, прогностичні оцінки функціонування рекреаційно-туристичної галузі України;

8) рекреаційно-туристична освіта та кадрове забезпечення рекреаційно-туристичної сфери.

Конференція об'єднала у рамках наукового форуму вчених різних наукових шкіл України, які займаються вищезгаданими проблемами.

Результати проведеної конференції підтвердили актуальність вибору головного напрямку конференції. Участь дослідників та науковців підтверджує, що така співпраця є важливим інтелектуальним та інформаційним ресурсом для наукової спільноти України.

I. Конференція відзначає:

1.1. Широкий спектр розглянутих важливих наукових проблем та успішне проведення конференції свідчить про її актуальність і велике значення для розвитку теоретичних та прикладних досліджень, наукового забезпечення робіт з пріоритетних напрямів рекреаційної науки в Україні.

1.2. Високий науковий рівень конференції та вдалий відбір тем доповідей.

1.3. Формування та подальший розвиток творчих наукових колективів туризмознавців, рекреологів, географів у галузях конструктивної, рекреаційної, соціальної географії, про що свідчить значна кількість спільних доповідей і наукових публікацій.

II. Конференція пропонує:

2.1. Зважаючи на актуальність представлених доповідей провідних спеціалістів з рекреаційно-туристичної проблематики, рекомендувати продовжити таку практику на наступних конференціях.

2.2. Вважати необхідними завданнями для українських науковців:

– популяризацію прикладних і фундаментальних рекреаційно-туристичних досліджень вітчизняної і світової науки;

– залучення представників місцевого самоврядування до обговорення програми співпраці науки і держави з метою збереження та відновлення рекреаційно-туристичного потенціалу країни.

III. Конференція вважає за доцільне:

3.1. Провести наступну конференцію у жовтні 2026 р. на базі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

3.2. Активно популяризувати здобутки вітчизняної науки у сфері рекреаційно-туристичного природокористування.

IV. Учасники конференції висловлюють вдячність Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича, членам організаційного комітету, працівникам географічного факультету, а також усім небайдужим, що долучилися до організації та проведення конференції.

V. Конференція відбулася у рамках 145-ї річниці географічної освіти в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича.

Голова організаційного комітету

д. геогр. н., професор кафедри соціальної географії

та рекреаційного природокористування

Чернівецького національного університету імені

Юрія Федьковича

Клавдія КІЛНСЬКА

Секретар організаційного комітету

к. геогр. н., асистент кафедри соціальної географії

та рекреаційного природокористування

Чернівецького національного університету імені

Юрія Федьковича

Оксана СМІК

Наукове видання

**РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНЕ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ:
СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ**

*Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, присвяченої 145-річчю географічної освіти в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича
28-29 жовтня 2021 р.*

Відповідальна за випуск *Кілінська К.Й.*

Літературний редактор *Лукул О.В.*
Технічний редактор *Чораєва Г.К.*
Дизайн обкладинки *Цвіра А.В.*

Підписано до друку 25.11.2021. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Друк різнографічний. Умов.-друк. арк. 4,8.
Обл.-вид. арк. 5,2. Тираж 50. Зам. 3-009п.
Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету.
58012, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.
e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.